اوراق مسحف منتخب ملک العلما الدین در تصوف

		Pers. Ms. 297.4
مقالات الأُنس، فارسی کلاسیکی بخطِ نستعلیق، بِلا صحافت، اندازہ ۲۱ سطور فی صفحہ،		M669 652-Ms.
کتابِ قلمی،		

652 M

رب یسر بسم الله الرحمن الرحیم وتمم بالخیر

فهرست اسامی حضراتی که در نفحات الانس احوال شریف ایشان مسطورست قدس الله تعالی اسرارهم اللهم احشرنا فی زمرة محبیهم و جمله مخلصیهم تحت لوائهم یوم الدین برحمتک یا ارحم الراحمین بعد به مختصین

ابو هاشم الصوفی ذوالنون مصری اسرافیل ابو الاسود المکی
ابو الاسود الراعی ابو یعقوب الهاشمی ولید بن عبد الله السقا
فضیل بن عیاض یوسف الاسباط المعروف الکرخی ابو سلیمان
الدارانی داود بن احمد الدارانی ابو سلیمان داود الطائی
ابراهیم بن ادهم ابراهیم العلوی ابو الحارث الاوسی ابن احمد
بن خالد ابراهیم ستنبه الهروی ابراهیم الرباطی ابراهیم مارستانی
ابراهیم القصاد ابراهیم الاجری الصغیر ابراهیم الاجری الکبیر ابراهیم
بن شماس السمرقندی فتح بن علی الموصلی فتح بن شخرف المروزی
بشر بن الحارث الحافی بشر الطرانی القاسم الجبلی شقیق
البلخی داود البلخی الحارث المحاسبی ابو تراب النخشبی ابو
تراب الرملی ابو حاتم العطار سری السقطی علی بن الفضیل بن بری

ابو جعفر

ابو جعفر السماک احمد الخضرویه یحیی معاذ الرازی خلف بن علی
ابو یزید البسطامی ابو علی الجندی ابو حفص الحداد ابو محمد الحداد
ابو حاتم محمد ابو حازم الشیرازی عبد الله المهدی حمدون القصار
ابو حسن البارودی منصور بن عمار احمد بن العاصم محمد بن منصور
الطوسی علی البکی حاتم الاصم احمد بن ابی الحواری عبد الله الانطاکی
سهل بن عبد الله التستری عباس بن حمزه عباس بن یوسف
عباس بن احمد ابو حمزه الخراسانی ابو حمزه البغدادی
حمزه بن عبد الله العلوی ابو سعید الخراز احنف الهمدانی ابو
شعیب المقنع ابو عقال المغربی حماد الدوسی ابو الحسین
النوری سید الطایفه جنید البغدادی ابو جعفر بن الکرنبی
کهمس الهمدانی عمرو بن عثمان المکی شاه شجاع الکرمانی
ابو عثمان الحیری ذکریا بن دلویه ذکریا بن یحیی الهروی
زیاد الکبیر الهمدانی ابو عثمان المغربی ابو طالب الاحمیمی
علقمه بن محمد النیلی ابو العباس المسروق ابو العباس موزان
ابو عبد الله المغربی ابو عبد الله النباجی ابو عبد الله الانطاکی
ممشاد الدینوری ابو الحسین احمد المسوحی رویم بن احمد یوسف
بن حسین الرازی عبد الله بن خاطر ثابت الخباز ابو ثابت
الرازی سمنون المحب زهرون المغرب عون بن ابو تمامه
یوسف المغربی سعدون المجنون عطار بن سلیمان علی بن
سهل الاصفهانی محمد بن یوسف البنا محمد بن الخاذه سهل
بن نافع المروزی علی بن حمزه الاصفهانی علی بن شعیب السقا

علی بن الموفق ابو احمد القلانسی ابو التراب الاصفهانی ابو
عبداله القلانسی ابو عبداله الجلا ابو عبداله دقاق ابو
عبداله التستری ابو عبداله السنجری ابو عبداله الحصری عبد
بن المرتعش علی بن البندار محمد بن الفضل محمد الحکیم الترمذی
علی البکار ابو عبداله العبادان ابو عبداله الحضرمی ابو
عبداله السلامی ابو طالب بن محمد المکی ابو عبداله جاوباره
ابو بکر الرزاق ابو القاسم الرازی ابو الحکیم السمرقندی
کمیه السعدی صالح بن المکتوم ابو ذر الترمذی هاشم
السعدی محمد بن حسن الجوهری ابو بکر الکتانی ابو علی الجوزجانی
محمد و احمد ابنا ابی الورد احمد العطار المقدسی ابو الحسن جوهری ابو
یعقوب السوسی ابو یعقوب الزبیری ابو یعقوب المذکوری
ابو یعقوب المیدانی ابو یعقوب الخراط ابو یعقوب الکرینی
محمد خیر النساج محفوظ بن محمود محفوظ بن محمد ابراهیم الخواص
ابراهیم بن عیسی ابراهیم بن الثابت ابو محمد الجریری غانم
بن السعد غیلان السمرقندی غیلان الموکوس ابو العباس
بن عطا ابو صالح المزین ابو العباس الازیری ابو العباس
الدینوری ابو العباس الشیرازی ابو العباس الباوردی
ابو العباس الردعی ابو العباس السیاری ابو العباس النهاوندی
ابو العباس السریح ابو العباس محمد بن حمزه حسین بن منصور
الحلاج ابو منصور کلوکلاه ابو عمر الدمشقی محمد بن عابد
الترمذی عبداله بن محمد ابو الراشد سنان بن محمد بن الجمال

الحاق

اسحاق ابن ابراهیم الخاکی بنان بن عبدالله شیبان بن علی ابو
الحسن بن محمد المزین ابو الحسن الصایغ الدینوری ابو الحسن الصبحی
ابو الحسن التوسطی ابو الحسن بن سمعون ابو حامد الزنجی ابراهیم
بن داود القصار ابو جعفر ... ابو جعفر السوسانی ابو جعفر الصیدلانی
ابو جعفر بن محمد ابو جعفر الفرغانی ابو جعفر الاصفهانی ابو جعفر
الحداد ابو جعفر معاذ المصری ابو عبدالله الرقی ابو جعفر المخذوم
ابو جعفر الدامغانی ابو الحسین الوراق ابو الحسین الدراج
ابو بکر الدراج ابو الحسین السلامی ابو الحسین المالکی ابو
الحسین الهاشمی ابو بکر الواسطی ابو بکر الزقاق الکبیر
ابو بکر الزقاق الصغیر ابو بکر الکتانی ابو بکر العطا ابو بکر
الشفاق ابو بکر الشبلی ابو بکر یزدانیار ابو بکر الصیدلانی
ابو بکر الخباز ابو بکر المطوعی ابو بکر بن طاهر الابهری ابو بکر
بن ابی سعدان ابو بکر العطوفی ابو بکر السکاک ابو بکر
الدقاق ابو بکر المصری ابو بکر الانی ابو بکر القطانی
ابو بکر الفراء ابو بکر الشبلی ابو بکر الطرسوسی ابو بکر
الطوسی ابو بکر الاشنانی ابو بکر الشکر ابو بکر الجوزقی
ابو بکر الرازی ابو بکر المفید ابو بکر القصری ابو بکر المزانی
ابو بکر الغازی ابو بکر القحطبی ابو بکر الهمدانی ابو بکر
الکشفری ابو بکر الدینوری ابو علی الرودباری ابو علی
الثقفی ابو علی الکاتب ابو علی المتوکلی ابو علی الرازی
ابو علی الخزان ابو علی الصیدلانی عبدالله المرتعش عبدالله

بن محمد نشازق عبداله بداد الرازي عبداله المقدسي عبدله
النبي ذاتي ابوالخير التناني ابوالخير الحبشي ابوالخير العسقلاني
ابوالخير الحمصي ابراهيم الکرمانشاهي ابویزید المغربي الخرابي
ابراهيم بن احمد بن المولد الرقي ابراهيم الجيلاني ابراهيم
الدمشقاني ابراهيم المرغشاني ابراهيم نازویه مظفر
کرمانشاهي ابوالحسين بن بنان ابوالحسين الفارسي ابو
الاذان ابوجعفر محمد النسوي ابوسعيد الاعرابي ابوعمرو
الزجاجي ابراهيم بن یوسف الزجاجي جعفر بن محمد الخلدي
ابوالحسن البوشنجي بندار بن الحسين الشيرازي ابوعمرو
نجيد عبداله بن محمد الرازي ابوالحسين الحيروي ابوالحسين
القرافي ابوسليمان النيلي ابوسليمان خواص المغربي
ابوالقسم النصرآبادي ابوبكر الرازي البجلي ابوبکر
الفيزاني ابوالحسين الحصري ابوالخير بن سمعون ابوالبقر
الخشاب بن ابوالسوهان آزن شيخ احمد الحراني الجهم الرازي
ابوالحسن الازسوي ابوعبداله بن خفيف الشيرازي ابوالخير
مالکي ابوبکر الشراني ابومحمد الصايدي جعفر الخداء ابوغانم
بن عبدان ابومحرز الشيرازي عبدالرحيم الاصطخري
سوم الجصاص علی بن شتویه ابوبکر الاسکاف ابو
الضحک ابومحمد الخفاف حسن بن حمویه ابوجعفر الخراز
عبداله القصار ابراهيم المتوکل ابوطالب الخزرج
ابوعلی الرازي ابوالفضل السعدي ابوالقسم الفقر

عبدالعزيز

عبد العزیز الحرانی ابو الحسن الحکمی شیخ ابو اسحاق کازرونی شیخ
ابو علی اکار شیخ روزبهان البقلی ابو الحسن کرویه عبد الله البلیانی
شیخ جمال الدین محمد باکلیجار موسی البرقی خواجه علی الکرمانی میره
مغیث نوری ابو عتبه الله الرعیانی ابو عبد الله الرودباری ابو عبد الله
مالک ابو عبد الله الدونی ابو عبد الله مولی ابو عبد الله المقری ابو القاسم
المقری ابو محمد الراسبی ابو محمد عبد الله الدینوری ابو الحسین السیروانی
الصغیر ابو الحسین الهمدانی ابو الحسین المطرزی ابو الحسین الشریکی
شیخ محمد النوری شیخ احمد جوالگر ابو الحسین الحداد الهروی ابو المظفر
الترمذی امیر صاحب اسفال مروش شریف حمزه العقیلی عارف العیار
ابو الحسین ... شیخ عمران بشی به ابو الحسین مرو الرودی ابو حامد
دوستان باب الفرغانی ابو منصور الاصفهانی ابو النصر سراج
ابو الفضل السرخسی ... ابو الیث نوری ابو العباس العیلی شیخ احمد النصر
شیخ ابو علی سیاه ابو علی الدقاق ابو علی الشبویی ابو القاسم
بشر یاسین شیخ لقمان السرخسی شیخ محمد قصاب آملی شیخ ابو الحسن
الخرقانی ابو عبد الله الداستانی شیخ ابو سعید ابی الخیر شیخ
ابو القاسم کرکانی خواجه مظفر بن احمد بن حمدان معشوق الطوسی
امیر علی ابو شیخ ابو عبد الرحمن السلمی حسین بن محمد بن موسی السلمی
ابو سهل الصعلوکی شیخ ابو القاسم القشیری شیخ ابو العباس
النهاوندی ابو الفضل الختلی علی الجلابی الغزنوی خواجه حماد سی
السرخسی ادیب الکمندی ابو الحسن المثنی شیخ احمد الاستراباذی
شیخ ابو زرعه الرازی شیخ ابو زرعه الاردبیلی ابو عبد الله بابونی

شیخ ابو عبداله باکو شیخ بومن الشیرازی شیخ ابو اسحاق الشامی

خواجه احمد الجشتی خواجه یوسف بن محمد سمعان خواجه مودود الجشتی

خواجه احمد بن مودود الجشتی ابو الولید بن ابی الرجا ابو اسماعیل

بن عبداله الغفاری خواجه یحیی الشیبانی ابو عبداله الطاقی شیخ

ابو الحسن البشری کاکا ابو الفضل البستی کاکا احمد حنبل محمد خورجه

ابو محمد منصور الانصاری ابو منصور سوخته شیخ احمد الجشتی شیخ

ابو منصور سوهان کر شیخ احمد الحاجی شیخ بو مسلمه الباوردی ابو علی

کیال ابو علی زرکر ابو علی توبه کر شیخ ابو النصر القاینی شیخ اسماعیل

النصر آبادی شیخ ابو منصور کاریز شیخ اسماعیل الدباس ابو سعید

سعلم شیخ ابو حفص الکوفی شیخ عمو شیخ احمد ... ابو الحسن

النجار ابو اللیث المعوشنجی محمد بن عبداله الکازر الهروی شیخ

قرسنج خواجه خرجه ابو عبداله المختار الهروی شیخ بو ذر بوزجانی

شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی شیخ ابو طاهر کرد ابو علی فارمدی

شیخ ابو بکر الطبسی النساج حجة الاسلام محمد الغزالی شیخ احمد الغزالی

خواجه یوسف الهمدانی خواجه عبد الخالق الغجدوانی خواجه عارف

ریوکروی خواجه محمود الخیر فغنوی خواجه علی رامیتنی خواجه محمد بابا

امیر کلال فتم شیخ خلیل اتا خواجه بهاء الدین نقشبند خواجه علاء الدین

عطار خواجه محمد پارسا خواجه ابو نصر پارسا خواجه حسن عطار

یعقوب الجرخی خواجه علاء الدین الغجدوانی مولانا نظام الدین خاموش

خواجه عبداله اصفهانی مولانا سعد الدین الکاشغری خواجه ناصر الدین

عبیداله شیخ ابو الحسن نیستی ... حسن سکاک سمنانی محمد بن ...

ابو عبداله عبدالرحمن المالینی ابو نصر ... بادی الهروی سلطان محمد الدین طاهر

تمت الصفات

عين القضات الهمداني شيخ بركه الهمداني شيخ نيحه شيخ نجم الدين
الكبري شيخ مجد الدين البغدادي شيخ سعد الدين الحموي شيخ سيف الدين
الباخرزي عين الزمان الكيلي بابا كمال الجندي خواجه ابو الوفا خوارزمي
شيخ نجم الدين [illegible] شيخ علي لالا الغزنوي شيخ جمال الدين
الجورقاني شيخ نور الدين الاسفرايني شيخ نور الدين علاء الدوله
اخي علي المصري شيخ نجم الدين الادكاني اخي محمد دهستاني ابو البركات
تقي الدين السمناني امير سيد علي الهمداني شيخ عبد الله الدرجستاني
بابا محمود الطوسي اخي علي قتلق شاه حافظ عمر الابردي مولانا
فخر الدين اللورستاني شاه علي فرايي شيخ محمد شاه الفرايي شيخ
بهاء الدين عمر مولانا محمد اسد شيخ بهاء الدين ولد سيد برهان الدين
مولانا جلال الدين الرومي شيخ شمس الدين التبريزي شيخ صلاح الدين
زركوب شيخ چلبي حسام الدين حسن سلطان ولد شيخ شهاب الدين
السهروردي شيخ نجيب الدين شيرازي ظهير الدين بن عبد الرحمان
شيخ محمد اليمني شيخ ابراهيم مجذوب شيخ جمال الدين لور شيخ شمس الدين
الصيفي شيخ نور الدين النطري شيخ عز الدين الكاشي شيخ عبد الرزاق
الكاشي شيخ نور الدين عبد الرحمن المصري شيخ زين الدين
الخوافي امير قوام الدين السنجاني خواجه محمد الكوسي الجامي مولانا
زين الدين ابو بكر تايبادي مولانا محمود مرغابي مولانا بايزيد البوراني
مولانا ظهير الدين خلوتي شيخ بهاء الدين ذكريا الملتاني شيخ نظام الدين
اولياء ابو عبد الله الصومعي شيخ عبد القادر الجيلي شيخ حماد الدباس
شيخ صدقه البغدادي شيخ سيف الدين عبد الوهاب ابو محمد الطفونجي

ابو عمر عثمان الصريفيني شيخ بقاء بن بطو قضيب البان الموصلي محمد الاوانی
ابو السعود بن الشبل شيخ ابو مدين المغربی شيخ ابو العباس الصنهاجی
الاندلسی شيخ ابو الربيع الكفيف المالقي عدی بن مسافر الشامي سيدی
احمد الرفاعي حيوة بن قيس الحراني شيخ عاكير ابو عبد الله محمد القرشي
الهاشمي ابو الحسن علي بن حميد الصعيدي ابو اسحاق بن طريف ابن
الفارض الحموي المصري ابراهيم بن معصار الجعبري شيخ محي الدين
محمد بن العربي شيخ صدر الدين محمد القونيوي شيخ مويد بن الجندي
شيخ سعد الدين الفرغاني شيخ موسی السدرانی شيخ عيسی بن مهتار
اليمني شيخ ابو الغيث جميل اليمني شيخ ابو الحسن المغربی الشاذلی
شيخ ياسين المغربی الحجام شيخ عفيف الدين التلمساني شيخ ابو العباس
المرسي شيخ سعد الحداد و مريدوی شيخ جوهر شيخ احمد بن الجعد
شيخ ابو عيسی سعيد شيخ نجم الدين عبد الله الاصفهاني خواجه قطب الدين
يحيى النيشابوري ابو محمد عبد الله المرجاني ابو عبد الله المعروف بابن
المطرف شيخ سليمان تركماني سوله شيخ علا الكردی شيخ مفرج
شيخ ابو العباس الدمنهوری شيخ ريحان شيخ علاء الدين الخوارزمی
امام عبد الله اليافعي اليمني شيخ شهاب الدين المقتول شيخ نجم
الدين حامد الكرماني امير سيد قاسم التبريزي حكيم سنائي الغزنوی
شيخ فريد الدين العطار النيشابوري شيخ مصلح الدين السعدي شيرازی
شيخ فخر الدين المشهور بالعراقي امير الحسيني الكزيوی شيخ اوحد الدين كرمانی
افضل الدين بدل الحقايق شيخ نظامي گنجوی خواجه خسرو دهلوی
خواجه حسن دهلوی شيخ كمال الخجندی مولانا محمد شيرين المغربی شمس الدين

محمد

محمد الحافظ الشیرازی ذکر النساء العارفات الواصلات الی مراتب
الرجال رابعة العدویه لبابه المتعبدة مریم البصریه ریحانه والهمه
معاذه العدویه عفیرة العابدة شعوانه کردیه حفصه بنت سیرین
رابعة الشامیه حکیمه دمشقیه ام حسان فاطمه نیشابوریه زیتونه
فاطمة البردعیه ام علی زوجه خضرویه ام محمد والده عبدالله خفیف
فاطمه بنت ابی بکر الکتانی تحفه تلمیذه سری سقطی تحفه ام محمد عمه
شیخ عبدالقادر گیلانی بیبک مرویه دختر کعب فاطمه بنت المثنی
جاریه سوداء امراة مجهوله جاریه مجهوله امراة مصریه امراة
بصریه اخری امراة خوارزمیه جاریه حبشیه امراة اصفهانی
امرأة
فارسیه قدس الله تعالی
اسرارهم

باسمه سبحانه وتعالی

قد جاء الی کتاب من مجمع الافاضل مستجمع اللطائف مستوعب الفضائل
نظم بدیع و نثر بدیع هر کس شنید و گفت لله در ناظم لله در قائل شکر نامه
شریف که شرف نامه این ضعیف چگونه گذارم و شرح لطائفی که در طی
آن منطوی است چسان عرضه دارم اگر پیچیده است تعویذ دل رمیده است
و اگر گشاده است نرگسدان چشم رمد رسیده عنوانش عنوان جوانی است
و مضمونش متضمن آمال و امانی سوادش حامل نور و بیاضش مطلع صبح
سرور فاتحه اش مبشر بفتوحات ابدی و خاتمه اش مخبر ختم بر سعادة
سرمدی عرضش از عرض نیاز بر معشوق دلنواز خوشتر و طولش از طول
زندگانی در عشرت کامرانی دلکش تر است ق الفصه بطولها اگر
عمر دراز در ملک سخنوری روم شیب و فراز ناکرده بوصف آن یک
منزل طی آخر بقرارگاه عجز آییم باز و همچنین که لطائف آن صحیفه و
دقائق ملاطفه شریفه از قانون تحریر و تقریر بیرون است شوق و نزاع
و تعطش واشباع بدریافت آن منبع لطائف و سرچشمه آن دقائق بر
همان قانون است   آن تشنه لب که راهش زد لطف نیم قطره
حیوان آرزو نباشد سرچشمه زلالش   هر ذره عکس خورشید آنرا که گرم سازد
نبود عجب که سوزد خورشید بی زوالش   لاجرم عنان بیان از اطناب آن
معنی مصروفست و زمام کلام بصوب اختصار و اقتصار بر بعضی از آن
معطوف بیت چو نبود غایت کاری پدیدار   تقاعد مصلحت باشد از آن کار

با آنکه این فقیر را سنین عمر از ستین گذشته است بر حدود سبعین بشرف
گشته نه همت را وقت تخیل مانده و نه شکفته را تحمل تاویل رشته نظم
گسیخته و سبحه نثار هم ریخته میدان قافیه تنگ شده است و ساز سجع از
آهنگ افتاده طبع نفور است و نفس در کشاکش امور ناصبور نه در هیچ
وقتم کاریست و نه بر هیچ کاری قراری دامن هرچه بگیرم گذاشتنی
است و بر این هرچه بگردم دست داشتنی از آنچه ناگزیر است بگریزم
و در آنچه آن گزیر است می آویزم مقصود داخل سینه و درون دیده و من
چون دیده بهر گوشه گردیده مطلوب در کنار دلمن سایان خانه. و من در
هر کنار رو سایان سرگردان شعر یار در جان و دلم در طلبش سرگردان
سیر مجنون بسی بیشتر وادی و لیلی در حی ؛ بجلال ذو الجلال که یک عیشی
از وجود مجازی خود رستن و بمقصود حقیقی پیوستن از حصول همه
مرادات دنیوی شریفتر است و از وصول همه سعادات اخروی
لطیفتر ای مانده درین ریخ گره بند گسسته زنار و کرده پیوند هیچ
یار هست همه و آنچه بجز وی هیچ است تا کی باشی با همه فور رسند هیچ
بو علی ثقفی الله تعالی قدس سره سوالی کردند در اثنای مجالس خود
بسیار گفتی ای همه را هیچ نفروخته و هیچ را بهمه خریده از شبلی
قدس الله سره سوالی کردند در اثنای مجلس محققانه جوابی نگفت
گفتند شیخنا با این همه تحقیق چرا سد باب افاده کرده گفت و الله که اگر
جنید اگر از گوشه چشم خود بگرداند دلمن بحضرت حق سبحانه حاضر باشد
از علوم اولین و آخرین بیشتر مرا دیگری ازین طایفه گفته است
لان تردهمتک الی الله ساعة خیر لک مما طلعت علیه الشمس مراد از ما طلعت

علیه الشمس بر چه آفتاب وجود بر آن تافته است تواند بود و اگر نه این خاکتوده

بانواع آلایش آلوده را پیش رتبه حضور تابان حضرت چه قدر تواند بود

مقصود از رقم این کلمات اظهار تأسف و تلهف است بر اهمال خود

الا حاجت تنبیه هست عارف آگاه را مجموعه مسمی بنفحات الانس من

حضرات القدس از مقامات و حالات درویشان و معارف

و مقالات ایشان جمع کرده شده بود تحفه آن مجمع بزرگوار گردد امیدواری

چنانست که مواظبت بر مطالعه آن سخنان و تأمل شافی در آن خاصیت

دولت مصاحبت ایشان دست دهد و جمعیت تمام حاصل آید علی

النبی و آله الصلوة والسلام   تمام شد

باسمه سبحانه وتعالی

نفحات انسک یا انیس فؤادی ∴ هبت وربت روض ارض ودادی
مهما اسر او اسر فی بسر الهوی ∴ یا من اذا غیرک بمقصدی ومرادی
قد کنت ارقد فی ظلال تربة ∴ طال النوی فطوی بهار رقادی
اما بعد این گلدسته ایست از بهارستان احوال و مقامات ارباب
ولایت جدیده و غنچه هائی است از باغستان اذواق و مواجید اصحاب
کشف و کرامات گزیده تحفه صف نشینان مجلسی میگردد که اگر آنرا قبله
اقبال بصیرتان خوانند رواست و اگر کعبه آمال صاحبدلان گویند بآن
سزاست هرجا کار بسته در بند گشادی میشود بار سفر آنجا می بندد
و هرکجا سر رشته گسسته پیوند مرادی میخواهد رشته عمل آنجا می پیوندد
امیدواری چنانست که چون از این گلدسته بوی بمشام جان یاران
نوباوه چاشنی به کام ذوق و وجدان ایشان رسد ق از بوی گل
بجانب گلشن کنند روی ∴ هر سو ز طعم میوه شتابند زباغ جوی ∴ بینند باغ
را اثر لطف باغبان ∴ با باغبان کنند ز گلزار و باغ خوی ∴ لایزال
ساحت آن مجلس جاه و جلال بنظرات لطف ایزد متعال محفوف
باد و آفت عین الکمال از حلول آن حوال مصروف ق آن بزم
کرم که جام احسان آنجاست ∴ دشواری روزگار آسان آنجاست
جان را نبود خلاصه غیر سخن ∴ گر من گویم خلاصه جان آنجاست ∴

تمام شد

و بعد نموده می آید که فقیر حقیر قلیل البضاعت عبد الغفور اللاری رحمه الله
هر چند خود را شایسته جمع و تالیف نمیداند و سزاوار قاعده تحریر
تصنیف نمی یابد خصوصاً در سخنان این طایفه علیه قدس الله ارواحهم
چه او را نه ادراکیست وافی و نه کلامی شافی و نه خاطری صافی اما چون
در بوستان خاطر خطیر حقایق پذیر حضرت مخدوم زاده جامع الاخلاق
الحمیده و الملکات المرضیه ذی الطبع الوقاد و الفهم النقاد ثمره شجره
الحضرة العلیة قدس سره و خلاصه اخلاقه و احواله السالک طوره و الحاذ
حذوه [illegible] نظره العالی و مرمی همته المتعالی عکس نور من ذالک البدر
الظاهر و نقش بذ من ذالک البحر الزاخر ضیاء الملة و الدین یوسف
حفظه الله تعالی عن موجبات التلهف و التاسف بآثار شریف مطالعه کتاب
نفحات الانس که یکی از مصنفات والد بزرگوار ایشانست قدس الله
تعالی سره و بسیار از مواضع این کتاب بکشف و بیان محتاج بود و
این فقیر آن کتاب را پیش آن حضرت قدس سره گذرانیده بود
و از مواضع مشکله آن تفتیش نموده و همین نفس ایشان فایض گشته
و چون امتثال امر ایشان واجب بود و بحکم حدیث ان لربکم فی
ایام دهرکم نفحات الا فتعرضوا لها نیز تعرض باین کتاب مناسب
می نمود جرات نموده متصدی این جمع و تالیف شد و چون این کتاب
مشتمل بر ذکر حضرات قدس عاری بود و از ذکر ذات اقدس ایشان
که [illegible] حال باشد آن خود مشاهده نموده یا از ایشان شنیده نوشته
شود تا تکمله الکتاب مستمد است ارواح السادة العظام طوبی لمن
والاهم و ویل کل الویل لمن عاداهم ثبتنا الله علی محبتهم و جعلنا محشورین

فی زمرة

فی زمرة محبیهم و به التوفیق و علیه التکلان و صلی الله علی خیر خلقه محمد و اله اجمعین این

سطور د بیاچه حاشیه   لمولانا کمال الدین عنه الغزیز بلغیه غایة السرور

تمت الکتاب بید الضعیف ما   بامر صاحب الامارت و الاقبال و الغز

و المناصب   صلاحه و الکاب

هذا التکملة مولانا عبد الغفور علی نفحات تلامذه و استاده مولانا ملا جامی
قدس الله سرهما تیمنا بذکر الملک الاعلی و حمد الله و تبارک و تعالی و صلی
الله علی سیدنا محمد المصطفی و آله و صحبه اصحاب الوفا و ارباب الصفا

چون تسوید این اوراق بتوفیق علیم خلاق بسر حد اتمام رسید و ذکر طوایف
اولیا بامداد حضرت ذو الفضل و العلی بانجام کشید دل العطش زلال ذکر
احوال این طایفهٔ سبحانیان بر قرار بود بلکه از شوق بگفتگوی این طایفه بزرگوار
بیقرار خصوصا ذکر حضرت مخدوم قدس الله سره که نام خجسته فرجام سعادت
انجام حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان که در نفحات مذکور نبود اگرچه
تعرض بمدحت ایشان مناسب مرتبه این فقیران نیست چه هر کس بحسب استعداد
و قدر مرتبه خود از ایشان چیزی در می یابد هر چه اندیشد و گوید مناسب
مرتبه و استعداد وی خواهد بود لیکن چون این فقیر از شجرهٔ عمر ثمره گرفته
و از ثمرهٔ وی بهره پذیرفته بدست چهرهٔ اخلاص بر آستان رفعت اختصاص
ایشان سوده بود از صدق این اخلاص آنچه نسیم لطف ایشان رسیده
نسیم عنایت از ریاض می وزید و از ایشان بقدر استعداد احوال مشاهده
میکرد و سخنان معارف بنیاد می شنید جمیع رسایل ایشان که تعلق بسخنان
صوفیه داشت و بعضی دیگر از کتب این طایفه در ملازمت حضرت ایشان گذرانیده
بود و از انجا تحقیق بود چیزی حاصل شده یکی آن طایفه علیه قدس الله تعالی
اسرارهم و دیگری با احکام شرعیه خصوصا که احکامی که در نظر او نام مستبعد
می نماید بنا بر این بزبان صدق و سداد دل آن عمر ذو الفقار و مقصدی
بیان شمه از احوال و اقوال حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان شد رضی
الله عنه من احواله بقضیا و چون درین نسخه چیزی از چنین نسخه مذکور گردد از

جملة الش

جمله استتار ایشان خواهد بود مقتبسان انوار ولایت از مشکوة نبوت
و روشن دلان پر نور هدایت از خیل ارباب فتوت صلی الله علیه وسلم
التصوف انما هو تلبیس و کتمان در اخفای سر مبالغه کوشیده اند و خود را
از نظر اغیار پوشیده صد هزار محیط بیکران در دل نهفته لب ساحل ایستاده
اند و چندین هزار وادی شوق و غرام بمثابه قدم از قدم بر نداشته اند
که و تری الجبال تحسبها جامدة وهی تمر مر السحاب اشارت بایشان است
در ره عشق عجب تر آنکه بی یک رونده پیدا نیست و این بحقیقت ثمره غیرت
ملک غیور است جل و علا که چون تقدیر موده یحبهم و یحبونه این طائفه را بسبق
محبت خود سرفراز گردانیده و بمحض عنایت بی علت خود ایشان را محبوب
خوانده غیرت محبت مقتضی آن شد که ایشان را در تحت حجاب عزت در آورد
از نظر غیر مخفی گردانیده اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری و طائفه علیه
خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم در معنی سر اخفا از جمیع طوائف
ممتاز اند و درین معنی مبالغه بلیغ و اهتمام تمام می نمایند چنانچه از ابتدای تحقیق
طریقه ایشان اخفا است و حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان درین
معنی از طائفه علیه امتیاز تمام داشتند و در تمامی اوقات همت برین گماشتند

فرد: ز دیده در دلش جا کردم و دل در درون پنهان ۔ هنوز ایمن نیم
ترسم که بیند چشم اغیارش ۔ بنابراین احوال و حجاب بسر حال حضرت ایشان
بر عامه خلایق صفت شعر و شاعری بود با خواص اکر الاتفاق صحبت افتاد
گاه در پناه شعر آویخته و بصورت شاعری بر آمدی و گاه از صنعت علم
علم پرده ساخته و در لباس طالب علمی در آمدی و بالجمله بهر طریق که این
معنی میسر شدی دست در آن زدی ۔ بحکم حدیث نبوی علیه الصلوة ا

والسلام حیث قیل من اولیاء الله قال صلعم الذین اذا رأوا ذکر الله نور معنی
ولایت و پرتو لمعه هدایت از جبهه مبارک ایشان لایح و هویدا بود ق هر لحظه جمال
جمال خود نوع دگر راهی • شور دگر انگیزی شوق دگر افزایی • بی پرده
آب و گل یار انمای رو • خورشید درخشان را تا کی بگل اندازی • مشهور بوند
که ستر جمال شرط این طریق است در حجاب صنعت گریختن الزم سلوک اهل تحقیق
و از بعضی اکابر نقل میکردند که بهترین حجابی صورت طالب علمیست چشم بر کتاب
داشتن و خاطر بمحبوب حقیقی گماشتن ق خوشتر ز کتاب در جهان یاری نیست
در غمکده زمانه غمخواری نیست • هر لحظه از و بگوشه تنهایی • صد راحت است
و هرگز آزاری نیست • که تحقق در مسایل صورت جمعیت است خصوصاً ایشان
از ابتدای حال تا مرتبه کمال از دغدغه عشق و عاشقی خالی نبوده اند کشش
عشق و جذب محبت غالب احوال ایشان بوده است و کتمان سر عشق از لوازم
فطرت و طبیعت ایشان در اوایل که بحکم محبت صوری بصور جمیله امکانی صورت
گرفتاری میداشته اند از افشای آن معنی محترز می بودند بقدر قدرت در امکان
اخفا می نموده اند و اگر بنابر غلبه عشق و استیلای سر محبت از جویبار زلال
شوق رشحه ظاهر میشدی از ملازمت خلق و اندکی زمردم غبار وحشت بدامان ایشان
نرسیدی و ز تشغل خاطر یاران از حال بگندی فرد کار جامی عشق خوبانست و
هر سو عالمی • در پی انکار او همچنان در کار خویش • و عفت و نزاهت
ایشان در همه بنهایت کمال و خارج از اندازه و هم و خیال بوده است
ق آنم که بملک عاشقی بی بدلم • در شهر وفا بپاکبازی مثلم • پاک آمده
تا آلایش علم و عملم • بنهاد نظر بعقدهای ازلم • منت رحمت در امثال این
مقام و دغدغه عشق و حاجت و گوشه حظوظ نفس مقصود حصول درد

محبت الله

محبت است نه اندیشه خورسندی و راحت ب عرض از عشق توام جان خسته درد و غم
است ؛ در زیر فلک اسباب تنعم چه کم است ؛ اما طائفه که اسیر نفس و هوا گشته‌اند
کام دل از مقتضیات قوای شهوانی جویند و حظوظ نفسانی را حقیقی رونق گویند
از محبت عشق و عاشقی بیرون اند ابیات عشق ار نه کمال نسل آدم بودی ؛
آوازهٔ عشق در جهان کم بودی ؛ در شهوت نفس عشق بودی فرد نهاد ؛ سر دفتر
عاشقان عالم بودی ؛ خود دست بر آن این سخن عشق حرام ؛ قومی که نیافتند
در عشق تمام ؛ خوانند هوای نفس را عشق به نام ؛ کی ثبت بدیشان در حرم عشق
مقام ؛ و علامت این عشق و محبت سوختن و گداختن و از حظوظ نفسانی
پرداختن است طالب محبت را اندیشه حصول آسودگی از محبوب از هوای
نفس است ف معشوق گر شد ز کامها عالی من ؛ گفتا که نه ای به عاشقی لایق من
؛ وصلت ز من کام تو آرزی هست ؛ تو عاشق کام خویش نه عاشق من ؛
محبت آنست که از همه چیز تعلق قطع کند و خواست وی خواست محبوب گردد
ف با عشق توام هوا نمانده است و هوس ؛ با آتش سوزنده چسان ماند خس
؛ خواهد ز تو مقصود دل خود هر کس ؛ جانی از تو همین ترا خواهد و بس
و شک نیست که محرک این نسبت فی الحقیقه جاذبه اسرار الهیت در سررشته
این شوق از صوب محبوب لم یزل پس اگر عالم صورت متعلق این عشق و محبت
صور جمیله امکانی گردد محبت صادق را شائبه نقص و عارضه عیب پدید ب جان
عاشق چون از آرزوی نفس پاک ؛ دامن معشوق گر آلایش دارد چه باک
روزی حضرت ایشان علیه الرحمه و الرضوان میفرمودند که در اوایل حال
چون تعلق خاطر به بعضی از صور کونیه می بود آرام به نفس محبت در وقت میشد
چنانکه خاطر از صورت متعلق جدا خالی نبود و بتامل نیز احضار صورت

وی میسر شود درین حال مجنون عامری موافق بوده اند و شغل حک عینی
میفرمودند که روزی در اثنای وضوی خلق چون نوبت بدست شستن
رسید دست خود را دست آنکه بعشق خاطر بود و بود یافتم چون این معنی مشهود
گشت در خاطر جانان گذشت که آن حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
فرموده اند که ید الله و اشارت بدست مبارک خود کرده اند در مثل این
حالی بوده باشد   میفرمودند که در حینی غلبه محبت میل خاطر بوصل صوری
و قرب مکانی نمی بود بلکه چون اتفاق ملاقات افتادی زود بمیل
مفارقت می انجامید معنی فنا از لوازم عشق است چه در حق وجه در باطل
زیرا که حقیقت عشق محبت مفرط است و جمیع هر یک امر د آدمی را جنب است
که متوجه هر چیز که شود همت هر که کمار رود رنگ آن گیرد بنا برین طریق
عشق ورزیدن در راه محبت سپردن هر چند با مور گونه فانیه باشد مستحسن
داشته اند اما بشرط آنکه در وی نمانند و از وی درگذرند بیت دل فارغ
ز درد عشق دل نیست * تن بی درد جز آب و گل نیست * الی آخر الحکایات
در یوسف زلیخا و حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در نهایت
حال نیز بدین معنی می پرداختند میفرمودند که روش با طریق محبت
افتاده است ف بحمد الله که تا بودم درین دیر * سرای عاشقی بودم
سبکسیر * الی آخر الحکایات در یوسف زلیخا بیت لذت عشق فزون رفت
مرا در رگ و پی * عشق میگویم و جان میدهم از لذت وی * و در بعضی
اوقات منع خشیت ازین طایفه بغایت محترز می بودند و در مجالس خشم
از نگاه کردن بساده رویان نگاه میداشتند چه هر چند که عارف
کامل در اصل بعد از تحقیق بحب ازلی و اتصال بمحبوب لم یزلی در هر چه نگرد
جز آنکه

ید الله

جز یک چیز نبیند و بهر چه در آویزد جز یک چیز نجوید اما شکستگی کشت هده جمال مطلق
بی حجاب در پرده صورت الذ و الطف خواهد بود ابیات رفت آنکه بقیهٔ بیان
روا آرم ∴ حرف غم شان بلوح دل نگارم ∴ آنک جمال جاودانی دارم
حستی نه که جادوان ازان بیزارم ∴ آمد سحر آن دلبر خونین جگران ∴
گفت ای ز تو بر خاطر من بار گران ∴ شرمت بادا که من بسوی تو نگران
باشم تو بهی چشم بسوی دگران ∴ که اختلاط این طائفه موجب وبال و
نکال است و احتراز ازین جماعت واجب شنید شبلی قدس سره گفت
ایاک و مجالسة الاحداث و این بنا بر آنست که عدم تفرز این طائفه موقوف
بر جانب تجاذب غالب و قوت بشریت بر هم خورد کسیکه با این طائفه گرفتار می بود برودی بحجب
باطن انکار رسید استشفند عزیزی ازیشان پرسید که چون طبیعت را از دوام
مراقبه کلالی واقع شود تواند که بهر شگفتن خاطر با شمعی بپردازد فرمودند اگر
آن شخص از مرتبه نفس گذشته باشد و از مقتضیات طبع پرداخته تواند
والا اشمعی از وی سر شد بلکه اما جنت است کر کسیکه از سر وحدت
چاشنی یافته از صحبت ساده رویان ممتاز میشود د بقید صحبت ایشان گرفتار
نمیگردد و غالب این حال بر طالب است از شاخ تشاخ جستن است و از
اصل بی بهره ماندن ∴ رفتم بتماشای گل آن شمع طراز ∴ چون دید
میان گلشنم گفت بناز ∴ من اصلم و گلهای چمن فرع منست ∴ از اصل
چرا بفرع میمانی باز ∴ از لطف و صباحت خود چگینی ∴ وز سلسله زلف مجعد
چکینی ∴ از هر طرفی جمال مطلق تابان ∴ ای بیخبر از حسن مقید چه کنی ∴
میفرمودند که تواند بود که در بعضی اوقات اتفاق ذی بجنبه دست فزاید
و صورت گرفتاری روی نمود و بحکم المثل بعد المثل والمجاز قنطرة الحقیقه

نماید

این محبت منتفی شود و محبت حقیقی یعنی این محبت از صورت مجازی گذشته بمحبوب
حقیقی متعلق گردد ق پس کسی که بدید روی خوبان طراز ۰ افتاد ز داغ
عشق در سوز و گداز ۰ در مجلس اهل ذوق شد محرم راز ۰ نوشید می حقیقت
از جام مجاز ۰ در بیان احوال و آخر اوقات که بنظم یوسف و زلیخا مشغول میبودند
فرمودند که خاطر را انجذاب عظیم بصوب هیئت خیالی که وی را در خارج وجودی
گمان نمی بریم و در آن اوقات اثر حرقت و حرارت باطنی از بشره ظاهر
میشد چنانچه چند نوبت سماع فرمودند بطریق حرکت دوریه و در آن مبالغه
مینمودند و با مبتدا دری اسنی میشد چنانچه بسازنده و مغنی بنا مجال میشدند و از آن
از آن حال باز نمی آمدند آخر چون بدرد پای انجامید متقاعد گشتند با وجود آنکه
قبل از آن در امر سماع تردد می بود و میفرمودند که تا کسی خود را باز نگذارد
و از آن حال که وارد میشود لذت دیگر نه سماع نتواند کرد و فقیر در این معنی که از حضرت
ایشان مشاهده میکردم متعجب و متحیر می بودم تا که روزی فرمودند که ما را حالتی
دست داد و کیفیتی رو نمود که دفع وی جز بسماع میسر نبود حضرت ایشان علیه
الرحمه والرضوان دایم الاوقات شغل شعر و شاعری داشتند و اندیشه
بر آن می گماشتند چه در اوایل حال و چه در اواخر کمال اما اندکی از
اوقات بدان مصروف میگشت چون عشق غالب شود و شوق مستولی گردد
عاشق را تاب شکیبایی و طاقت صبر نماند قدم از مقام شکیب بر دارد و روی
در راه نهد به نهیب آه دلش شوق بر خیزد و در آتش شعله انگیز و تاب دیده گریان
نمیرود و از آتش دل بریان تسکین نگیرد و در اندیشه قرب و وصال
ماند و نه آرزوی مشاهده جمال نه بدید از آتش آرامی و نه از روی
تمنای کامی بیقرار در مقام تحیر و اضطرار قرار گیرد و تسکین این حال

ذوق

و وقوع چنین حلاوت خیز سخن مقال و گفتگوی احوال میسر نگشته و انتها یافت
گرفتاری عشق و دغدغهٔ شوق عاشق را در وادی اندیشهٔ شعر و خیال عرض
حال انداخته تا در رموز عشق و مودت و اسرار شوق و محبت قصه پردازد
اما چون اظهار معانی و اسرار از آداب این طایفهٔ بزرگوار دور است و
افشای نکات غیبی درین طریق عیب و قصور شعر باز گوید غیرت عشقم
که جامی لب ببند • ورنه بر جانت زخم صد تیغ بیداد آورم • پس صاحب سر
هوشمند از صورت نظم و ترتیب و لباس عبارت و ترکیب بطریق مجاز
و استعاره حجابی ساخته بر چهرهٔ مخدرات ابکار معانی و اسرار رمز دل سازد
تا از نظر غیر مصون و مامون باشند شعر حجاب چهرهٔ اسرار بوده شاعری
ساتر احوال آن بزرگوار پس شعر و شاعری فی الحقیقه ساتر فضل و کمال
ایشان بود مردم آنرا فضل و کمال ایشان پنداشتند حاشا ثم حاشا
حقیقت شعر اندیشه و خیال است انجا که کمال ایشان بود خیال را چه محل
فقیر پیش از آنکه بسعادت کیمیای آستان رفیع ایشان حضرت ایشان علیه
الرحمة والرضوان برسد متردد می بودم که این مرتبه از شعر که ایشان را ثابت
بی فکر دقیق و تامل عمیق میسر نشود و منافی مرتبهٔ کمال و مناقض جمعیت حال
است تا آنکه بشرف ملازمت ایشان مشرف شدم که هیچ شغلی از اشغال
بلکه هیچ واقعه از وقایع و حوادث روزگار مانع مشغولی باطن ایشان
نمیشود و هیچ نقی وقت در هر حال بدین امور اشتغال نمینماید با آنکه در
الطف اوقات از ساعات شب و روز بلا تکلف و تعمد گفته شود ابیات
خوش وقت کسیکه می درین میخانه • از خم سبو کشد نه از پیمانه • صد بار اگر
مست شود عالم و مست • واقف نشود که مست عالم یا نه • فقیر روزی

پیش حضرت ایشان در آمدم و از اختلاط خلق شکایت آغاز کردم فرمودند که
خلق خدای را از عالم بیرون نمیتوان کرد چنانچه می‌باید دانست که خلق عالم را
بر هیچ کس دست تصرف نباشد و در آن حین بکتابت نفحات الانس مشغول بودند
فرمودند که یک صفحه یا دو صفحه نوشته میشود و شعور بنوشتن بسبب ملکه قلم روان
عادت جاری میشود و مقرر بودند که بعضی اکابر قدس الله تعالی اسرارهم گفته اند
که تکلف با شغل باطن جمع نمیشود و این سخن بس غریب است حضرت ایشان را
تحصیل علوم و کسب معارف در اثنای شورش عشق و شغل خاطر بشعر و شاعری
بوده است کیفیت مطالعه و قوت مباحثه و غلبهٔ ایشان بر موالی و هم سبقان
ملک استادان امر مشهور و مقرر بوده است ایام تحصیل ایشان بقرائن بال
و آسوده که حال میگذشته است و طبع دراک ایشان با شغلهای دیگر نمی پرداخته مقرر بودند
که در حال که بودیم بی اندیشه بودیم و در ایام تحصیل متوجه درس و سبق
نشده اند بسیار می بوده اند که جزوی یکی از هم سبقان میگرفته اند
و لحظه مطالعه متفکر بوده اند و چون بدرس حاضر میشده اند بر همه غالب
می بوده اند جمیع اوقات تحصیل ایشان اندک محصور بوده است وصف
دانشمندی و تبحر ایشان در علوم حقیقی و رسمی از اصول و فروع معروف و
مشهور در نهایت که مدت بیست سال تارک بوده اند چون ازین باب
سخنی در میان آمدی بمقدمات آن حاضر می بودند و تفرقات بیقرار بودند
بر وجهی که گویا هم آن پیشه کرده اند مرتبه از حد بشر خارج است یکی از دانشمندان
ماوراءالنهر رسیده مشکل بوده است در علم هیئت که وی تا آن مشهور بوده
است و در وی مهارت تمام داشته بدین منوال بوده است و از
هیچ هم مشکل وی حل نمیگشته تا آنکه اتفاقا بشرف صحبت ایشان رسید

و از ایشان

و از ایشان اسنف رمود ه ایشان حل شبه وی کرده اند آن
بزرگ میگفته است که از اینروز معلوم شد که نفس قدسی موجود بوده
است و این بنا بر آنست که مشغولی بطریق خواجگان خصوصاً آن نوع
که حضرت ایشان شغل فرمود ند محمد لغفل و مفوی بدرکه است روزی میفرمودند
که اول چراغ روشن می باید کرد و بعد از ان بمطالعه مشغول شد یعنی مصباح
روح انسانی را از تند باد وسوسه آمال و آمانی محفوظ باید داشت تا چراغ
آسمان از پرتو نور هدایت در گیرد و سبب ظهور امری که مذکور شد میفرمودند
که هرگز یک لحظه در ایام فراغت خاطر دیگر آن بی اندیشه نبوده ایم و
متحیری نبوده اند و کسی که بی تامل منیر نسبت طبعیت در حاق وسط و کمال
اعتدال نبوده باشد از فاضل علماء زمان در باب فروق و عرفان طبع
ایشان را معیار و میزان ساخته اند و بخلاف رای ایشان نیرد جهه
و احتمالات مشکل که منشا وی انحراف از حقیقت اعتدالست در
مصنفات ایشان کم پیدا میشود و فقیر کاهی سخنان این طایفه بچشم
بصر و بصیرت روشن میساخت و بمطالعه آن مشغولی می نمود بعد
بعضی سخنان که تعلق بذوق و وجدان داشت بآن نمیرسید اما
ببرکت صحبت و تقریر ایشان فهم میکردم مقارن لذت عظیم و ذوق
قوی میشد چون دغدغه در خاطر افتادی که عبارت از ان قاصر بود
حضرت ایشان آن معنی را دریافته و منشاء وی را دانسته رفع
آن دغدغه میکردند و بنور فراست خواطر را بغایت زود یافتند و از
بسیاری عزیزان در باب اطلاع ایشان بر خواطر حکایات منقولست
فقیر بنا بر این بغایت ترسان میبودم و محافظت احوال خود بقدر

امکان می نمودم   اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله   بمطالعه هر کتاب
که مشغول میفرمودند بغیر آن رجوع نمی نمودند و بحکم العلم نقطة کثرها الجاهلون
اوراق تا آنچه مقصود است اشتغال نمی توانم کرد روزی سخن از استادان
و معلمان حضرت ایشان درمیان افتاد فرمودند که ما بحقیقت سبق کرده
بر خود دیدیم که زبان از وی آموختیم چنین معلوم شد که صرف و نحو پیش پدر
گذرانیده بودند و بعد از آن در علوم عقلی و معارف یقینی حضرت ایشان را
چندان احتیاج بغیر نشده و چون بهرات آمده اند مولانا جنید نامی مردی
بوده است که در علم عربیت ماهر بوده است و در آن شهر شهرتی تمام داشته
حضرت ایشان را دغدغه مطالعه مختصر تلخیص شده است چون بدرس وی
حاضر گشته اند جمعی بقرائت شرح مفتاح و مطول مشغول بوده اند حضرت
ایشان در خود استعداد فهم آن یافته اند و بمطالعه مطول و حاشیه
پرداخته و بعد از آن بدرس مولانا خواجه علی سمرقندی که از اعاظم
مدققان روزگار بوده در آمده اند میفرموده اند که در کتاب مطالعه بی مثل
بوده اما قریب بچهل روز از وی سبقی توانسته شد بعد از آن بدرس
مولانا محمد جاجرمی که از افاضل مباحثان زمان خود بوده میرسیده اند می
فرموده اند که مدتی بدرس وی رفتیم از وی دو سخن شنیدیم و بعد از آن در
سمرقند بصحبت قاضی زاده رومی که از محققان عصر بوده میرفته اند و در ملاقات
اول مباحثه واقع شده است و بطول انجامید بالاخره قاضی بسخن ایشان
آمده حضرت ایشان را در اثنای تفرقه دل و تعلق بصورت آب و گل انحراف
خاطری دست داده است و عنان عزیمت از جانب هرات بصوب سمرقند
تافته اند چندی ساکن آنجا بوده اند و در آنجا کسب فضیلت و کمال میکرده اند

تا آنکه

تا آنگه شب تیره شب ملک صبح سعادت و اقبال که از افق فضل ذو الجلال والافضال
و از مشرق لطف بیچون لم یزل ولایزال طالع گشته چون رخسار خورشید
رخشان و فیروز و تیره روزان را روز ازو فیروز گشته لبان را از روی
امید زلال و مهجوران را در روی نوید قرب و وصال که حضرت ایشان را
خاطر از مفارقت صوری و مزاحمت و داغ دوری متألم بوده است خدمت
قدوة العرفاء الکاملین و اسوة الکبراء العارفین المتوجه الی الله بالکلیه
والداعی الیه بانوار الجلیه سعد الملة والدین الکاشغری قدس الله تعالی
سره را در واقعه دیده اند و بگوش هوش شنیده که فرمود و ندا در داد دریای
کبر کر تا زکفر بر ترآئی * معشوقه ز در ز میکده ام بانگ تعالی * داد از
می عشقم قدحی مالامال * از در در سر فرو شدم فارغ بال * بر داشتم
افغان تقاضای وصال * زد صبح طایر قدسم ز سر سدره صفیر * که درین
دامگه حادثه آرام مگیر * قدسیان بر تو آراسته عشرتکه انس * تو درین
غمکده چون غمزدگان مانده اسیر * بگسل از دل بهر زر جان که گزیر
است از آن * دل با آن نشست بدجان ده که از آن نیست گزیر * برانبه
چون حضرت حق سبحانه و تعالی خواهد که بنده را از محض کرم و عنایت
بیعلت خود نوازد و در مانده پای دل از قید آب و گل بردارد بمقتضای
دفق عادت وسیق ارادت وسیله انگیزد و بهانه سازد نسیم فضل و افضال
عنبر شروع عبر افشان شود و چهره دی و تحت استار عوایق درخشان
گردد و آتش سر وحدت فروزان گشته گرد ذرات ظهور کثرات را
محو سازد و صادق ثابت قدم از سر قدم ساخته و در تصور بر بر در رفته
روی در بادیه شوق و طلب نهد و دل از دغدغه راحت ها ساخته داز

لذت درد الهی یافته جایان محنت و اندوه بیابد سرش هیچ خبر فرو نیابد
و چشم بر هیچ نکته نگشاید تا از تنگنای لیلی و نیستی رود در فضای رفعت دستی
آرد لذت سرود هستش و از خرامنت دریابد و در رنگ ظهور کثرت از دل
بزداید بعیش جاودانی و عشرت دو جهانی متحقق گردد ملک جان و در نور
شهود مستهلک شود که ز عیش و اندوه نه سر در رباعی ای دولت را بکف
شوق زمام ٭ سیر عاشق شود از شوق تمام ٭ شوق اگر ز راهت فاید شود ٭
کعبهٔ وصل نیابت نشود ٭ شوق قلاب دل دوربست ٭ جاذب خاطر
مهجور آلست ٭ شوق کوتاه کند عمر دراز ٭ برآخ مرد به شید دراز ٭ چو زند
شعله شوق از دل تاب ٭ نشود کشته بصد دریا آب ٭ هرچه تسکین دهد
دست رس است ٭ آن ز شوق است هوا و هوس است ٭ صدق باید
که شود شوق فزای ٭ تا بمقصود شود راهنمای ٭ شوق صادق چو کشد
محمل سوی ٭ کعبهٔ وصل کشد منزل برد ٭ هیچ مانع نگذارد در راه ٭ تا در آن
کعبه کند منزلگاه ٭ ملک نیدارد خود از همتش ٭ افکند در ره مقصود خلل ٭
گر شود اساس بهم در شکند ٭ رخت هستیش به دریا فکند ٭ چون در آن موج
ز خود شود بی دست ٭ افتدش پای بمقصود نشست ٭ حضرت ایشان را
علیه الرحمة والرضوان از نواقع تاثیر مانع دو غدغهٔ عظیم در خاطر افتاده
است و ز مقام صدق و شوق قدم در ارادت بر گرفته عنان توجه
بجانب خراسان تافته اند و صحبت حضرت مخدوم را قدس الله سره دریافته
رباعی دیدم پیری که زیر این چرخ کبود ٭ چون او دگری ز بود و خود پاک نبود
بود آینه که عکس خورشید وجود ٭ تا دیده در و بصورت اصل نمود ٭ قطب
الکبرا که هادی بر حق بود ٭ چیزی نه حق ز قید آن مطلق بود ٭ طی کرده

تمام

تمام وادی تفرقه را در یکجا بجمع مستغرق بود و اندک فرصتی که بتقدیم
صدق نیت و خلوص طویت طریق ارادت آن حضرت برده اند ایشان را
شوق قوی و ربودگی عظیم دست داده است چنانکه یکی از بزرگان
که در آن طریق رفیق ایشان بوده و متحیر و متعجب می بوده است و تقریر نموده اند
که طریق خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم حضرت ایشان را عجیب زود در ربود
حضرت مخدوم قدس سره پوستینه را بر در مسجد جامع هرات که قریب به نشیمن
ایشان بوده است با فقرا نشسته اند و صحبت میداشته اند و حضرت ایشان را
ممر و رهگذر از آنجا بوده است هر نوبت که میگذاشته اند حضرت مخدوم
تقریر نموده اند که این مرد عجب قابلیتی هست فریفته وی شده ایم نمیدانیم که
بچه حیله در چنگ آوریم روز اول که بصحبت حضرت مخدوم قدس سره رسیده
بودند تقریر نموده اند که شاهبازی بچنگ ما افتاد و نسبت حضرت ایشان علیه
الرحمه والرضوان در طریق نسبة الصحبة بحضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الحق
والدین المعروف بنقشبندی قدس الله سره درست میشود و حضرت مخدوم
قدس سره که حضرت ایشان نسبت از ایشان گرفته اند نسبت از حضرت
مولانا نظام الدین خاموش داشته اند قدس سره و حضرت مولانا نسبت
از خدمت علاء الحق والدین المشتهر بعطار قدس سره گرفته بودند و
خواجه علاء الدین قدس سره مرید خواجه بزرگوار روح الله روحه و افاض
علی العالمین برکته متوجه بوده اند حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
در ابتدای شغل با طریق ریاضت و مجاهده مبلغ اختیار کرده بوده اند
و از خلق بغایت متوحش بوده اند مدت شش ماه خود را از مردم
بر کران گرفته بودند و به تنهائی بسر می برده اند بعد از آنکه میان خلق

در آمده اند طریق محاورت و اسلوب مکالمه حضرت ایشان را از خاطر رفته
بوده است و الفاظ مانوسه و حرفی گفته می‌فرمودند که بتدریج آن الفاظ
بخاطر می آید و را فراخ ادوات ایشان را جذبه روی نموده است و کیفیتی
عظیم دست داده عنان توجه بصوب کعبه و جانب قبله نهاده اند تا بگوش رسیده
اندا که این را اتفاق شده و دغدغه صحبت حضرت مخدوم و شوق دیدار
ایشان غالب گشته عزیمت یافته اند و بصحبت آن حضرت شتافته اند
ابیات گنجشک ضعیف تو دام ایما یه باز • افتاده بدام تو بصد عجز و نیاز •
هر چند که داریم بپا رشته دراز • چون رشته بدست تست می آییم باز
• پیری که بود باده فروشی کارش • ره جو بحریم وصل جلد آسارش
در دور حرمتی باز نیابی باری • خود را برسان لب به دیوارش •
می‌فرمودند که در ابتدای شغل بدین طریق انوار ظاهر می‌شد بعضی آن متوهم گشته
بطریقی که حضرت مخدوم بآن اشارت فرموده اند شغل می نمودیم می‌فرمودند
که بر کشف و کرامت اعتمادی نیست هیچ کرامت به از آن نیست که فقیری را
در صحبت دولتمندی تا زدی و جذبه دست دهد و از خود زمانی وا رهد
نظم باری که بدید از وی از دست شوی • آن به که تو بر پای اولیت
شوی • گر می نخوری ز جام لعلش باری • از شیوه چشم مست او مست
شوی • روزی از حضرت ایشان پرسیده می‌شد که بعضی ازین طایفه
را عوام منکشف می‌شود و بر بعضی دیگر مخفی میماند سر درین چه باشد
فرمودند که طریق دو نوع است یکی طریق سلسله ترتیب که سالک بمقامات
راهی که نزول کرده عود نماید و درین طریق عبور بر عوام ضرورت
و دیگر طریق وجه خاص است که طریق خواجگان پاک قدس سرهم
در سالک

و سالک این طریق را قبله توجه غیر نعت ذات نیست و در اطوار سیر و بد بغیر
نزد ایشان نفی تشریک است و برین طریق گشت عوام ضروری نیست مقرر بود که
در مبادی حال نسبتی نسبت قوی غالب شد و کیفیتی عظیم مستولی گشت
درین حالت قصه ابو سعید خراز قدس سره بخاطر میگذشت که در سماع
بدونش وی رفته بود تا وی از نسبت خود بیرون نیامده در همان
کیفیت مشاهده میکردم و گمان می بردم که اگر مثل این واقعه دست دهد
تغیر نسبت نکرد ناگاه واقعه شد چنان بود که سیلی عظیم حمله آورد
و در نسبت تغیر واقع نشده ازین معنی بغایت شادمان گشتیم مقرر بود
که مثل این واقعات بدبیت واقعه که مقارن چنین امری باشد بکاری
نباید حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان هرگز هیچ نفس از شغل
باطنی خالی نبوده اند شعر رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله
موافق حال ایشان بود بظاهر با خلق و بباطن بحق سبحانه و تعالی هیچ از
حوادث ایام و وقایع مشهوره انام در ایشان اثر تشوش التفات کرد
ارباب تفرقه سخنان شورانگیز بمجلس شریف ایشان می آوردند در تحت
اعتبار و ملاحظه درنمی آمد و اگر در آمدی کالبرق الخاطف میگذشت و روزی
جماعتی گفتگوی اسباب میکردند حضرت ایشان فی الجمله بآن می پرداختند
بعد فرمودند که اثنای مثل این سخنان حاضر می باید بود زیرا که اینجا
انتقال بمقصود حقیقی میتوان کرد مقرر بود که طریق خواجگان ما
یک زمانی دارد که در همه جا با همه کس و در همه حال محافظت نسبت
می توان کرد نظم سررشته دولت ای برادر بکف آر ☆ وین عمر گرامی
بخسارت مگذار ☆ دایم همه جا با همه کس در همه حال ☆ میدار نهفته چشم

جانب یار. می‌فرمودند که ورزش این نسبت را اصل می‌باید ساخت و بغیر
بقدر ضرورت بپرداخت این نسبت شریفه بجانب لطف است و دیرا
حدی مضبوط و وقتی معین نیست بحز وی امری زایل میگردد و گاه در وقتی
که شخصی مترقب نیست ظاهر میشود هرگاه در نسبت فتوری شود رجوع بسبب
وی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مفضی باین مهم شده و بدفع آن غایب
مطلوب و نهایت مقصود این طایفه دو چیز است یکی دوام آگهی بجانب
حق سبحانه و تعالی که در هیچ وقت از اوقات غفلت روی ننماید و دیگری
مشاهده وحدت در کثرت که معرفت متعلق است و حضرت ایشان را
خاطر باین معنی مایل تر بود از طریق اجمال: میفرمودند که هرگاه که خود را
در مرتبه اجمال میگیریم مغلوب میشویم کیفیت غریب دست میدهد چنانچه
گمان می‌بریم که از زمین جدا شده ایم و پا بر زمین نمیرسد میفرمودند
که وحدت و معنی توحید چنان غالب شده است که رفع وی را از خود ممکن
نمیدانیم و درین هیچ اختیار نیست هیچ چیز قبل ازین در خاطر نباید این معنی
پیش گرفته است فارایت شیئا الا و رایت الله فیه میفرمودند که
مسئله توحید سخن نیست قدیم و در ادیان سابق نیز بوده است و بسیاری از
آیات قرآنی را اگر تاویل کنند بدین معنی دالست و از بعضی ائمه و
اصحاب رضوان الله علیهم اجمعین درین باب حکایات منقولست و
احوال مشایخ طریقت درین معنی متفاوتست بعضی افشای این معنی
کرده اند و بعضی در ستر و اخفای وی کوشیده و بعضی متردد بوده اند
و اندکی ازین طایفه نفی این معنی کرده اند میفرمودند که مبادی
حال درین مسئله متردد و از اندیشه وی متوحش می‌بودیم تا آنکه این

مسئله

مسئله را در کلام حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره یافتم خاطر از قید
وحشت نجات یافت و باندیشه این معنی شتافت مقرر نمودند در صدور
کثرت از وحدت بتعبیر طریق توحید و طریق دیگر بحث اندیشه نمی آید این
مسئله بهیچ وضع از اوضاع و هیچ حکم از احکام شریعت نمی مخالف
فرقه که نفی این معنی کرده اند نفی را استند باموری داشته اند که بآن منتفی
نمیگردد و دلیل را نفی و نفی دلیل در بعضی لطایف حضرت ایشان مذکور
است مقرر نمودند که یکی از دانشمندان که ازین طایفه بود بحثی درین معنی
واقع شد تمسک بمقدمات می نمود که بفنون علوم رسمی منتفع بود مقرر نمودند
که این مسئله را ببرهان عقل اثبات می توان کرد اگر الطاف در میان
آید جماعت دیگر که در مقام نفی این معنی می باشند اکثر ازان قبیل اند
که موضوع و محمول را تصور نا کرده نفی حکم کنند اگر امام غزالی قدس سره
که از جمله قائلین بوحدت وجود است متاخر می بود از شیخ محی الدین قدس سره
و بر سخنان وی میگذشت درین معنی خوض تمام میکرد و توضیح و تدقیق
بلیغ می نمود وفقنا الله لما هو الحق و علمنا ما هو الصدق مقرر نمودند که یافت
میشود در اوراق ارباب تصوف آن بود که مبادی حال که در سخنان
این طایفه شروع کردیم فهم مقاصد از تحت عبارات ایشان بغایت
مشکل بود بنا بر آن کردیم که اگر این باب مفتوح گردد مقاصد قوم بروجهی
بیان کرده شود که مردم بسهولت فهم کنند جمیع لطایف ایشان درین
فن بموجب این نیت و بمقتضای این امنیت مصحوب و مقرون است
و مشتمل بر سلامت ترکیب و تنقیح الفاظ و عبارات و تلخیص معانی
و مقاصد و تسهیل دقایق و نکات و توضیح اسرار و خفیات بوجهی که

بمجلس ایشان درین مذهب هم ثبت و درین معنی عظیم است از بزرگان
برین قوم بزرگوار قدس الله اسرارهم ملک آیة بقلم گوهربار حضرت ایشان
صورت تحریر یافته همین حال دارد مقرر مودند که از بعضی از سخنان مشایخ
چون بعضی دیگر از سخنان انبیا است که عقل بامداد قوت تفکر به دریافت
وی متحقق نمیتواند شد مسلک طریق دریافت وی طهارت ظاهر است که عبارت
از استقامت بر حدود شرعیه است و اعمال آلات و قوای ظاهری و باطنی
را در آنچه از برای وی مخلوق اند و اعراض از خلاف آن و طهارت باطنی
که عبارت از قطع تعلق و توجه از ماسوی است و تخلیص دل از غیر حق سبحانه
و مترصد بودن تا از مبداء فائض شود و آنچه بعقل میسر نگردد و در رعایت
سنن و احکام شریعت و رسوم و آداب طریقت مستقیم الحال بودند بلطف
وجهی چنانچه کسی بر آن اطلاع نمی یافت و کرامات معتبره عند الخاصه
استقامت در احوال و اعمال است بر بدن در هوا و رفتن بر روی دریا
اینها و امثال اینها کرامات عامه است و نزد این طائفه است وی را اعتباری
نیست و این طائفه ایشان مذمت بر طالب این نوع کرامت کرده اند
بزیارت حرمین الشریفین زادهما الله شرفا و تکریما رسیده اند از اخلاق
این طائفه بخلاصه و لب آن متحقق بودند از شبهه محترزی بودند اگر در مجلس
سلاطین و حکام چیزی از شبهه حاضر میشد بقدر ضرورت دست میکشیدند
مقرر مودند که هرگاه بضرورت مثل این امر واقع میشود که صورت آن
چند روز باقی بماند اگر در مجلس حضرت ایشان از آن جنس چیزی حاضر میشد
در اکثر اوقات از برای ایشان طعام دیگر می آوردند بروجهی که اهل
مجلس از آن آگاه نمیگشتند و گمان نمی بردند بسنخ در مجلس ایشان
میکنند

میگفت که فلان درویش از اهل الله بوده است و روزه میخورده میفرمودند که
از اهل الله باشد چون گفت که وی روزه نمیخورده آن عزیز اعدام طعام میکرده است
سلوک شبها نزدیک حضرت ایشان آن بود که چون خفتن میگزاردند ساعتی
با جماعت مجالست میکردند و چون از مجلس برمیخواستند ساعتی بطریقه معهوده
ایجالیه شغل میفرمودند که پیش از خواب کردن شغل باین طریق اهم است
تا برکت آن تمام شب برسد و بعد از فراغ آن شغل باستراحت می پرداختند
و در اوایل حال زمانه استراحت اندک بوده است و چون بیدار میگشته اند
بنماز و مراقبه مشغول می بوده اند تا صباح اما در آخر اوقات بیداری در ثلث
آخر شب لازم داشته بودند و بنماز و مراقبه مشغول می بودند میفرمودند که هر که
شغل سحر بتمام روز برسد و از برای نماز بامداد تجدید وضو میکردند و چون
از نماز فارغ میشدند مراقب می بودند تا هنگام که آفتاب نیزه بلند میشد
و در اوقات دیگر بمراقبه و لطیفه و مطالعه شغل می نمودند و گاه بجهة تشحید
خاطر آمد شد مردم بمردم می پرداختند طریق نشستن ایشان بر هیئه
تشهد می بود و تعظیما للحق سبحانه و للخلفه و سعی میکردند که متوجه قبله نشینند
و اکثر اوقات بر روی خاک می نشستند و غالبا قبای آستین کوتاه
می پوشیدند و در زی لباس متقید نبودند بهر صورت که بر می آمد نیکش
بود گاه قبا پوشیدندی و گاه جبه گاه علاقه عمامه گذاشتندی و گاه نی
جمیع حرکات و سکنات حضرت ایشان خوش آینده و پسندیده
بود ملاحت تکلم ایشان بغایت غالب بود و لطائف سخنان ایشان را اکثر
بسیار میفرمودند و مطایبه بسیار میکردند و نظمی بر زبان بزرگوار بهاء الحق
والدین قدس سره میگذشته بیان حال حضرت ایشانست ابیات

سه نشان بود ولی را از نخست و آن بمعنی ٭ که چو روی او به بینی دلت تو بد بود
گراید ٭ دوم آنکه در مجالس چو سخن کند ز معنی ٭ همه راز شخص خود سخن حدیث می
رباید ٭ سیم آن بود بمعنی ولی احقص عالم که هیچ عضو او را حرکات بد نیابد
٭ صحبت حضرت ایشان علیه الرحمه والرضوان خاصیتی بود عام که هر کس بصحبت
ایشان می‌رسید از هر مرض قبضی و اندوهی که مبتلا است آن قبض و اندوه برطرف
شده بفرح و انبساط مبدل میگشت هرگز ملازمت حضرت ایشان آمده خورده
وضیع و خوارهٔ شریف بادی می‌نشستند و توقف می‌نمودند تا اول وی
برخیزد بالاخره مداومت برین معنی مودی بعضی امراض سعی شده استند
که در مجلس فرود نشستند و تا میسر شدی بر آستان می‌نشستند و با فرو
وترین مردم در طعام خوردن شریک میگشتند و در خورد و پوشش بغایت
بی تکلف بودند و طعامهای بی تکلف میل بیشتر میداشتند عملی که در وی
شائبه ریا بودی از حضرت ایشان صادر نمیشد و اگر کسی را بامور دنیوی
محتاج میداشتند احتیاج که از محض طبیعت دور به لطف بودی بحاج
وی از سبیل خفیه کفایت میکردند و اگر از این قبیل نبودی اصلاً تکلف نمیکردند
و دنیا بر ایشان دست نمی‌یافت و از عشق و اکثر مردم بالکلیه فارغ بودند
و از جهت جذب خواطر ارکان را بدین امر مشغول مودند و از امور دنیوی آنچه
فاضل آمد از جمعی که در موقت حضرت ایشان می‌بودند بنقاع خیر مصروف
میگشت و در درون شهر هرات مدرسه ساختند و در خیابان که در جوار حضرت
ایشان است مدرسه و خانقاه دیگر و در ولایت جام مسجد جامعی ساخته
اند و اکثر املاک را وقف مدرسه خیابان که در جوار حضرت ایشان است
کرده اند روزی در مجلس حضرت ایشان میگذشت که فلان شخص میگوید

که من فلان

که من فلان کار را خالصاً لله کرده‌ام فرمودند که غالباً آن شخص معنی اخلاص را
تصور نکرده است و فرمودند که حقیقت اخلاص گاهی وجود گیرد که در
عمل و عبادت الف و عادت از میان برخیزد و جذب نفع و دفع ضرر بالکلیه
از نظر مرتفع گردد و در ترتب نتیجه نظر بمحض فضل و کرم حق سبحانه باشد میفرمودند
که گاهی از ممر طاعت لذت دست میدهد اگر عابد نظر بآن لذت اندازد موجب
آن گردد که در حال رحمت بر بندد زیرا که آن لذت مرتب بر عبادت
حضرت حق سبحانه بود چون که بآن لذت مشغول گشت عابد آن باشد که عابد
حق از جمله آداب حضرت ایشان ترک اظهار بوده در امور ظاهری و
مهمات رسمی تا توانستی بازی بر زدن القاب بهمی با اظهار کاری نمیکشند
اوصاف حمیده و اخلاق پسندیده و حسن ملاقات با مردم و دقت
و نازکی اطوار حضرت ایشان فوق آن بود که در تحت اندیشه و خیال در آید
اگر کسی تمیز طریق رسمی و اطوار عرفی حضرت ایشان متحقق بودی و برایمان
فضل پسندی میبود حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در مجالس سخن
کم میفرمودند که یاران سخن کنند که مارا خود سخن نیست و ایشان را نیز از
میانه دخلی میکردند و سخنها شنیدند خاطر گاهی سخن میفرمودند شبی میگفتند که
یاران و عزیزان که با هم صحبت میدارند میباید که در یکدیگر فانی شوند و دعوی
همت از همت بیت الٰهی و حظ خود را ایثار یکدیگر کنند و شخصی را فی طلب ساخته
فرمودند که تو دعوی همت میکنی و همت را نمیدانی دعوی همت از همت
بیت در خلوت سخنان این طایفه و معارف و حقایق بر زبان مبارک
ایشان میگذشت و با مردم که از طریق این طایفه بیگانه بودند هرچند
از ارباب فضل و کمال بودی امثال این سخنان از حضرت ایشان

ممکن نبودی که ظاهر گردد قطعه جامی غم دوست را بعالم ندهی • با هر که نه
دوست شرح این غم ندهی • رنج غم او بحیله شد ما را رام • خاموش که رنج رام
را رام ندهی • نیاز با حق سبحانه و تواضع با خلق از لوازم فطرت و عوارض
خلقت حضرت انسان بوده بباطن با حق سبحانه در نهایت مرتبه نیاز و افتقار
و بظاهر با خلق در غایت درجه تواضع و انکسار تواضع با خلق صورت نیاز
است با حق سبحانه ق پس تخت نشین که شد ز سودای تو مست • در حلقه گدایان
تو بر خاک نشست • سر بر در تو نهاده او بوسه هو پست • سگ را ببازی پای
و سگبان زاد دست ممکن را صفت نیستی و افتقار از لوازم حقیقت و ماهیت
است در حال عدم محتاج بموجد است و در حال موجود محتاج بنفس و اکرام و
احسان حضرت حق سبحانه و تعالی نسبت با بنده نیاز صفت عجز و افتقار است
نه وصف غنا زیرا من هو غنی شایسته احسان نیست بلکه بسیار باشد که صفت
غنا را اغنیا ظاهر شدن موجب قهر گردد پس وصف عجز و افتقار را لازم می
باید داشت و از مقام عجز و انکسار متوجه بجانب غنی مطلق گشت نه از روی
تعزز و غنا زیرا که طالب را راه جز این نیست فاتوا البیوت من ابوابها هر چند این
غنا را از حق سبحانه و تعالی داند ق ما را طلب و نیاز دادی ز آغاز • هر چند
طلب نیز کرم کردی ساز • آنرا همه چیست تا کنی گنج نهان • بر خلق جهان
عیان ز گنجینه راز • قال تبارک و تعالی یا ایها الناس انتم الفقراء الی الله
هو الغنی الحمید • و چون بنده بصفت عجز و انکسار و افتقار بر آید می باید
که حصر نظر در حضرت حق سبحانه و تعالی نماید زیرا که موثر در غیر وی جز وی نیست
و محتاج الیه کل ولیست هر چند در بین مغز اسباب پرده سازد ق تا دفع
عطش تشنگان آب کند • نی دفع کلال خستگان خواب کند • حاشا

الحمد

که کند بغیر سبب کاری ؛ لیکن زلب پرده اسباب کند ؛ می باید که صاحب
خود را التعین نکند زیرا که حق سبحانه و تعالی بمصالح عباد اعلم است اینجا بود که
بنده بمحض عبودیت متحقق گردد سلطان العارفین ابو یزید البسطامی
قدس سره فرموده اند که حق تعالی گفت مرا که بمن تقرب جوی بچیزی که مرا نباشد
و آن صفت ذل و افتقار است شیخ محی الدین قدس سره فرموده اند که
شیخ در هر نفس می باید که ملاحظه ذل و افتقار خود و بحق در نیابد دیگر باین
و وصف حضرت خواجه بهاء الحق والدین قدس سره فرموده اند که کارگذار
رونده راه نیاز و مسکنت و علو همت است قال سهل رحمه الله دوام
الافتقار کل خیر و مفتاح کل علم دقیق فی طریق العلوم حضرت ایشان علیه
الرحمة والرضوان تذلل و افتقار را لازم می شمردند حضورگاه در اوقات
شغل بطریق این طایفه می فرمودند که اگر ناگاه نسبتی ظاهر گردد و خود را
و اخلاف نا لیسند بیند خود را فراموش نمی باید کرد و یقین دانست که
آن چه در آینه وی ظاهر میشود دیگریست که خود را بخود از برای خود می نماید
میکند و وی درمیان نیست صفت فنا بر ایشان بغایت غالب بود که
از معنی فنا فی الجمله نصیبه داشت چون بصحبت شریف حضرت ایشان
میرسید نسبت فنا وی میگرفت از فاسقی اگر بوی نسبتی می آمد از صحبت
وی خوشحال میشدند و بر آن ترجیح میکردند بر زاهدی که نظر وی بر عمل
بیت جرمی که رخت ما بحریم فنا کشد ؛ بهتر ز طاعتی که بعجب و ریا کشد
می فرمودند که دورتر از طریق این طایفه آنکس است که نظر وی بخود
افتاده است چرا که این نقیض صریح است مر آنچه مرا که وصل مقصود
است بر فوق متعرض نمی بودند و از حال ایشان تغافل می فرمودند

یکی از منهیات که در باب نسبت صوری و معنوی بحضرت خواجه ناصرالدین
عبید الله قدس سره العزیز بود منکشف که همان نسبت بحقیقت که مراد از صحبت
حضرت خواجه دست میداد بی هیچ تفاوت در صحبت ایشان نیز دست
میداد بالجمله نسخه بودند جامع مر حقایق کونیه و الهیه روزی در اول طلوع
آفتاب بملازمت حضرت ایشان رفتم حضرت ایشان بغایت منبسط و شگفته
یافتم فرمودند که دوش چون برخاستیم در حین کفش پوشیدن غضبی
بی موقع روی نمود سخنی گذشت که این تیار غفلت از حقیقت است
وضو ساختم و بنماز مشغول گشتم و صورت حالی که در آن حین دست داده
بود باز نمودند بعد از فوت حضرت ایشان بخط مبارک ایشان یافتم
ملحوق ببعضی سخنان دیگر که از حضرت ایشان در اوقات دیگر شنوده
بودم و آن این است بالهمه سبحانه شنبی لکانه را در کاته گذرر و مشید
آنکه صاحب فتوحات از عارفی در خلوت خودش صفت روایت کرده که لفقیه
والفقید تنبیها آمد که آن در معنی توحید تمام نیست بلکه معلول است زیرا که
هر یک از ضمیرین مقتضی فاعل و مفعولیت و در تثنیت فاعل و مفعول منافی
وحدت بلکه عبارت تمام آنست که گویند هو الفقیه والفقید زیرا که موصوفیت
بصور عبادت صور تعینات اسم الظاهر است و منسم بسمت معبودیت
اسم الباطن فهو سبحانه العابد والمعبود والساجد والمسجود و ساجد
من حیث اسمه الظاهر و مسجود باعتبار اسمه الباطن در اثنای این
آیت انا فتحنا لک فتحا مبینا در دل افتاد و مقرون بآنکه مراد بفتح
الفتاح دیده بصیرت است بآنکه عابد حق است من حیث تعینات الحق
اسمه الظاهر والاخر معبود هم ولست لکن من حیث تعینات اسمائه

الاول

الاول والباطن واین فتح مبین از آن گفت که نور توحید ذاتی در وی
روشن و هویدا است و آن نتیجه ظلمات هیچ گونه شرکت نیست بخلاف
توحید افعال که از شهود هو الفعل و التوحید فی شهود میگردد که او آن نتیجه
است بکثرت ذات و در فتح لیغفر لک الله ما تقدم من ذنبک و ما تاخر
نتیجه این فتح مبین است که ذنب متقدم بر توحید افعال شرکت در
فعل و ذات است و ذنب متاخر ازین ذنب متقدم توحید افعال محجوب
زیرا که ممزوج است بشرکت در ذات و این ذنب متقدم و متاخر بتوحید
ذاتی مغفور میگردد و تتمیم نعمته علیک اشارت باتمام نعمت توحید افعال
تواند بود و تتمیم توحید ذات ذوقی و بعد یک مرحله استیفا هو طریق مستقیما
التوحید الذاتی و سبحان الله که مطابق حال حضرت ایشان است
که نتیجه صدق توجه و اخلاص در ذکر استهلاک و استغراقات در مذکور
و متوجه الیه معاذ الله اگر بعد از حصول نتیجه خاطر بالتذاذ متعلق گردد
و از همت مقصود حقیقی منحرف شود و آن نتیجه روی در تواری
نهد زیرا که این مترتب بر آن صدق و اخلاص بود و چون خاطر با این
نتیجه که از مقوله غیر و سوی است تعلق گیرد آن صدق و اخلاص باقی
نماند لاجرم ثمره آن منتفی شود بسیار افتد که در وقت مراقبه یا ذکر
نوری که خاطر با آن منجذب گردد ظاهر شود و چون سالک با آن نور متوجه
گردد در خفا شود زیرا که توجه بمقصود حقیقی که آن نور نتیجه صدق
در آن توجه بود فتوری واقع شود خواجه گوید قدس سره که به نیت مراقبه
قدم در راه نهادم از عقب من آوازی بر آمد دیدم که از عقب
من دو شیخ می آمدند بکتف من بالا آمدند و بآن نسبت مراقبه من منقطع

نشد درویش می باید که خاطر خود را بیک چیز بو بند و هیچ عارضه از ان
مشکل که آنچه در ان هر کس که از وی فوت شود در عمر اید تلافی آن توان
کرد زیرا که هر نفسی که بر می آید بر تو حقی دارد که بغیر آن مشغول شوی حق وی
فوت شود از یکی از کبرا یاد دارم که در وقت وصیت به نسبت مراقبه این
بیت میخوانده اند بیت دل آرامی که داری دل درو بند ۝ دگر چشم از همه عالم
فرو بند ۝ مولانا سعد الدین قدس سره بخواب این فقیر در آمد دست او گرفتم
و سوگند خوردم که از احوال آخرت چیزی بمن بگوی نگذارم گفت روزی
روزه میداشتم افسرده عظیم میگرفت یعنی ترحم که از ان بسیار پشیمان شدم گفتم
شاید که در ان ریا بوده باشد مسلم داشت سایلی از حلاج قدس سره
پرسید که ایها الشیخ ما المرید گفت هو الرامی بادل قصده الی الله سبحانه
فلا یعرج حتی یصل تا بدان آلت که از سخن با حضرت حق را است نه قصد
سازد و پیش از رسیدن بوی هیچ چیز باز ماند و همچنین نیز دوازده
ق هر تو بر و بحر بشتافته ام ۝ هامون بریده کوه بشکافته ام ۝
از هر چه رسیده پیش رو تافته ام ۝ تا ره بحریم وصل تو بشتافته ام ۝
خواجه عبد الله الانصاری قدس سره که در زی اهل فقر بودی وزری
را طلب میداشت و جامه داری پیش او نهاد فرمود که می باید که پیش
از انکه ببری بدوزی که مرا العید از بریدن طاقت انتظار کشیدن
نیست آخر شد بعضی سخنان منقول از خط مبارک ایشان علیه الرحمه
والرضوان چند سطر دیگر نقل کرده میشود از سخنان از خط مبارک
ایشان علیه الرحمة والرضوان و ازانجمله که بر سبیل اجمال واقع
است تفصیل می یابد والله الموفق وارد این است که همچنین است که گاهی

خاطر

خاطر او بحضرت حق سبحانه و تعالی حاضر نمیگردد حضور خاطر با آنحضرت حقیقت ذکر و مغز آنست
اگر دولتمندی بدوام حضور و رسوخ ملکه آن در دل مستعد گردد و آنرا در اصطلاح صوفیه
مشاهدت گویند و در عرف خواجگان ماوراء النهر قدس الله اسرارهم العزیز از آن بیاد داشت
تعبیر کرده اند و یاد کرد که عبارت از تکرار اسم مبارک یا کلمه طیبه است و نگاه داشت
که مراد مراقبه دل است تا خواطر پراکنده استیلا نیابد همه از برای حصول یاد داشت است
وفقنا الله سبحانه لما یحب و یرضی هیچکس نیست که گاهی خواطر او بحضرت حق سبحانه
حاضر نمیگردد و همه کس بحسب اصل فطرت بچهار مقدمه مفطر اند اول آنکه حقیقت وی از
عدم بوجود آمده است دویم آنکه این وجود و بقا بقدرت و اختیار وی نیست زیرا که چنین
بودی خود را باقی داشتی و فانی نشدی سیم آنکه موجودات ممکنه را حال اینست
چهارم آنکه هرچه از عدم بوجود آمده ناچار است از موجدی و این مقدمات چارگانه منشأ
اعتقاد میشود بوجود صانعی که بخود موجود باشد نه بغیر و نیز مشاهده میکنند
انعام وی را نسبت بخود بنعم جلیله چون وجود و توابع وی از قوی عقلی و حس
ظاهری و باطنی و غیر آن از نعم نامتناهی الهی جل و علی و درین مرتبه در الحکم الانسان
عبید الاحسان جذب خاطر بمبداء خاطر میشود و این از مبادی از جذبه است
بعده اگر ملاحظه نماید که هرچه واقع شود از نفع و ضرر بحکم لا فاعل فی الوجود الا الله
همه مستند بصانع است تعالی شانه و درین تکرار این ملاحظه کوشد انجذاب
وی روی در تزاید نهد لحظه بلحظه قوی تر گردد و در تعلق وی بممکنات فتوری واقع
شود و انقطاعی حاصل گردد و چون ملاحظه کند نیز که وی بحسب انسانیت و خاصیت
آدمیت بی لذت نمیتواند بود و لذت تابع میل است و متعلق میل امری میباید کامل
و لطف باقی زیرا که خاطر بناقص فانی متنفر است بظهور عیب یا عروض فنا و اند
که کامل مطلق لم یزل و لا یزال حضرت ذو الجلال و الافضال است جل حسن و جمال و

احسان وکمال فی الحقیقة حق را ثابت است وهر جمال وحسنی که ممکن را
ثابت است وهر کمال واحسان که در وی ظاهر است فی الحقیقة حق را
ثابت است وهر جمال پرتو حسن وجمال واحسان وکمال حضرت ذو الجلال
است جل وعلا ومستعار است نزد وی زیرا که ممکن فی حد ذاته معدوم است
ومعدوم را وصف کمال نباشد با آنکه آنچه در وی می نماید بعدیه نیست
ومهیاد در معرض فنا ومحل زوال است وچون عالم شخص باین مقدمات
متحقق گردد وشک نیست که انجذاب وی یکمرتبه دیگر قوت گیرد
زیرا که مثار محبت حسن است یا احسان واین هر دو فی الحقیقة حق
راست وچون بر ملاحظه کمال وی بار حق سبحانه واندیشه نقص وفنا ر
خلق مداومت نماید وکلمه طیبه لا اله الا الله نفی مثبت سوای او از مطلوبی ومعبودی
نگه دارد که مفید این ملاحظه است در رو ساز گشتن وی بحق سبحانه
بشکلی از غیر وی بمرتبه رسد که تعلقات ممکنات بالکلیه منقطع شود
بلکه هرچه غیر اوست فراموش کند واگر کسی را این حال میسر نشود باید بر عدم
حصول یکی از عقاید مذکوره باشد یا از جهة انهماک در مقتضیات طبیعت
بمرتبه که در او قابلیت تاثیر نمانده باشد واین طایفه بانعام ملحق گشته
اولئک کالانعام بل هم اضل این طایفه با وجود آنکه ایمان برند بصور
حیوانات که مناسب اخلاق ایشان باشد محشور گردند چنانچه حدیث
نبوی علی مصدره الصلوة والسلام بدین معنی ناطق است شخصی بمجلس
حضرت ایشان درآمد وگفت هرچه میگویم ذکر متاثر نمیشوم فرمودند که
عقیده را تصحیح باید کرد وبعضی از مشایخ در ذکر اکتفا بکلمه مبارک الله
کرده اند لقوله تعالی قل الله ثم ذرهم واگرچه این اسم مبارک لو اسطه

اشتمال

اشتمال بر ملاحظه کمال حق سبحانه میباید بود سیّما ذکر تهلیل است که اصل مقصود
است اما کلمه طیبه که درین معنی اوفق است میباید اکثر مشایخ اختیار این
کلمه کرده اند و بعض نبوی علیه السلام بر افضلیت آن ذکر شاهد است
که افضل الذکر لا اله الا الله و افضل ما قلته انا و النبیون من قبلی لا اله الا الله
بسیاری دیگر از احادیث نیز دلالت بر افضلیت و ارفعیت بحسب مرتبه
تهلیل کرده اند زیرا که تهلیل رفع صورت است حضور خاطر با آن حضرت و صیغ
و عنوانی که اینکس آن ایمان داشته باشد مثل آنکه موحد و مظهری
است حقیقت ذکر و مغز آنست ذکر را صورتی است و معنی و حقیقتی
صورتش عبارت است از احضار لفظ مخصوص که از جواهر حروف
بطریق تکلم آهسته یا بلند یا بطریق تخیل و معنی عبارتست از تعقل معنی
و مفهوم لفظ مذکور و حقیقتش عبارتست از آگاهی و شعور بمفهوم و احد
حضوری که قبله توجه وقت نه تا و که مقصد ذاکر است تکلف بطریق آهسته
طریق بعضی مشایخ است از آن جمله شیخ الکبیر شیخ محی الدین عربی
است قدس الله سره العزیز و طریق اکثر مشایخ در ذکر طریق تکلم است
بر سبیل جهر و طریق تخیل که ذکر خفیه است مبنای طریق خواجگانست
قدس الله سره العزیز قال الله تعالی ادعوا ربکم تضرعا و خفیة و حضرت خواجه
بزرگ قدس الله تعالی سره مقرر موده اند که ذکر خفیه را تاثیر عظیم است
و عمل غریب است حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان مقرر موده اند
که ذکر جهر را فایده است که ذکر خفیه را نیست زیرا که چون تعقل مفهوم
متحقق گشت اولا متخیله تخیل آن لفظ متأثر میشود ثانیا و قوت ناطقه
بتکلم ثالثا و قوت سامع بسماع رابعا و قوت متخیله بار دیگر و همچنین

نفس و قوت عقلیه و این حرکتیست دوریه بر وفق حرکت دوریه وجود به
و در طلب تحقق بآن حرکت معنویه نتیجت باین حرکت صوری که صورت
آن حرکت است ممد حصول ولیت روزی شخصی گفت که یکی از اکابر قدس
سره در رساله خود نوشته است که حق سبحانه فرموده که انا جلیس من
ذکرنی کسی را که این حال باشد چون ذکر جهر گوید فرمودند که درچنین
که صد کارهای لیته و حرکات ناخوش صادر میشود این ملاحظه نیست
چه لست که در ذکر جهر این ملاحظه میکند حق سبحانه بظاهر و باطن محیط
است ذکر جهر هم خولست میفرمودند که ذاکر می باید که شغل بذکر این چنین
باشد که مامور است از حق سبحانه بآن و آنرا از نبی فرا گرفته چنانچه
در سایر اعمال ما خود در میان نیایند میفرمودند که گفتن لا اله
الا الله طریقه صدیقیست رضی الله عنه صدیق اکبر رضی الله عنه میفرمودند
که هرگز کلمه اول بی ثانی نگفتم میفرمودند که مقصود از ذکر حضور مدلول
این الفاظ نیست یا تصدیق مدلول آن ملک مطلوب آنست که تا آنچه
میگوید متحقق گردد یعنی تجلیه کند نفس ناطقه در قوت مدرکه را از محبت
غیر حق سبحانه و از تصور غیر نیز فرق است میان یکتا گفتن و یکتا بودن
میفرمودند که اگر کسی در هفت از حضرت حق سبحانه توفیق یک ذکر یابد
سالها از عهده شکر آن بیرون نیاید حضور گاه در وقت سحر میفرمودند
بعد از آنکه رابطه قلب بحضرت حق سبحانه حاصل شد و نسبت دوام
آگاهی متحقق گشت گاه این نسبت مدهل ما سوی است و این را حال
گویند مدهل ما سوی نیست و این علم گویند و علم را در حال مندرج
دارند و محسوب از حال شمرند و این تفاوت بحسب تفاوت استعداد

و تحقق

مشخص است در صفا و کدورت میفرمودند که در زمان شغل بذکر چون
غیبت معهوده دست دهد آنرا چون خط مستقیم فرض باید کرد و چه تخیل این
معنی و شغل خیال بامر واحد ممد جمعیت است حضرت رسالت صلعم امیر المؤمنین
علی را کرم الله وجهه فرموده اند که راه را چون خطی راست فرض باید کرد و می
فرمودند که ملاحظه بسیاری از امور حسنه ممد نسبت و حالت میشود و مقوی
جمعیت میگردد و این امر نسبت با تفاوت بحسب احوال و اوقات مختلف
و متفاوت است از جمله صحرا که صورت اطلاق است معین است مر معنی اطلاق
را و ملاحظه کوه صورت معنی هیبت و عظمت است و آوردن آب بطریق
استمداد و انفعال در وقت مراقبه معنوی مراقبه است و ملاحظه تبعیت
ظل بر ذی ظل را صورت معنی خروج از حول و قوت خود است و
ملاحظه چشمان جانوران وحشی و متوحش ایشان صورت نسبت
حیرت است و ملاحظه جنازه مقوی نسبت فنا است و آوردن گریه از
محبوب گم کرده یاد میدهد میفرمودند که یکروز در ملازمت حضرت
مخدوم سیر میشدیم اتفاقا گذر بر حماری مرده افتاد و که چشمانش باز مانده بودند
فرمودند که عجب استهلاکی دارد و در آن حین نسبت ایشان بغایت
قوی گشت میفرمودند که روزی قبض عظیم حادث شد بصحرا بیرون
رفتم چون نزدیک بآهو رسیدیم و نام جوها در نظر آمد در خاطر
گذشت که همانا که اینها بحسب استعداد از مبتدای قبض میگریزند و تا آن
آرام و دارند فی الحال قبض زایل شد و نسبت عظیم قرار گرفت
و بسیاری در تنهائی ها آب چون قبض حادث میشد ملاحظه سایه
و تبعیت وی مرتفع میشد و نگاه میداشت مراد مراقبه دلست تا

خاطر پراکنده استیلا نیابد مراقبه یعنی است الهی در مرتبه جمع و بنده را از وی
نشری و نقصی است مراقبه از جانب حق سبحانه بر دو نوع است یکی نگاه
داشتن خلق از عدم و تصرف فنا و مضمون این آیت و کان الله
علی کل شی رقیبا بیان این معنی است و دوم نظر حق در آنچه بنده را
بآن تکلیف مقرر نموده اند از مامور به و منهی عنه و مراقبه از جانب بنده سه
نوع است اول ملاحظه آنکه حق سبحانه و تعالی در همه وقت بر اعمال وی
حاضر و ناظر است و ثمره این مراقبه صفت حیا است و این را مراقبه المراقبه
گویند و دوم محافظت جمیع قوی ظاهری و باطنی و حسی و عقلی تا آنچه از
برای وی مخلوق است مصروف گردد و سیم نگاه داشتن دل است
از غیر حق سبحانه بر وجهی که غیر اصلا در دل نیابد مراد از مراقبه اینجا این
معنی است و مقرر نموده اند مراقبه از کسی درست آید که در خواب و یا در
بیداری بکمونیت وی را از خود رهائی شده باشد تصرفی که ازین طایفه
واقع میشود گاه بقصد و اختیار ایشان میباشد و گاه بی شعور وی
و ارادت ایشان حضرت ایشان را علیه الرحمه والرضوان طریق آن
نبود که خود را بر کسی گمارند و در وی تصرف کنند و حال ایشان درین
معنی موافق حال آن بزرگ بوده است که با وجود قدرت تامه برین
معنی تصرف نمیکرده اند و چون از ایشان سر این معنی پرسیدند فرمودند
که در مرتبه عبودیت تصرف نگنجد و تصرف مقتضای ربوبیت است
و کسی را تلقین این طریق نیز نمیکرده اند با آنکه از حضرت مخدوم
مجاز بوده اند و از جانب غیب ماذون و اگر ناگاه فقیری بیدا شدی
وی را خفیه ازین طریق آگاه میساختند و منت برین کمال لطافت و نازکی

ایشان

ایشان بود درین طریق میفرمودند که تحمل بار شیخی نداریم لیکن در اواخر حال
ارباب طلب را طالب بودندی میفرمودندی در اینجا طالب یافت نیست
طالب بسیار اند اما طالب خود اند ایبات قومی که کام دل طلبند از شکر لبان
سنگ پشت عاشقند ولی عاشقی خود اند ؛ در عرصهٔ کون همدمی نتوان
یافت ؛ در قصه های بحر محرمی نتوان یافت ؛ زان می که حریفان همه
خوردند و گذشت ؛ وغمکده ملک نتوان یافت ؛ اما بسیاری از فقرا
از صحبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان متاثر میشدند و ازین نوع را
حالات و کیفیات دست میداد یکی از سالکان راه و زاهدان آگاه از
سالکان زیارتگاه مشهور شیخ شاه رحمة الله علیه را با حضرت ایشان
بدیدن وی رفته شدند و چون بصحبت نشسته اند آن عزیز بطریق موعظت
آغاز نموده است و از حضرت ایشان دران زمانه سوال کرده
حضرت ایشان یک لفظ در جواب وی فرمودند در حال بر وی
غلطیده است بعده آن صورت نقاری که با ایشان داشته محو گشته
روزی فقیر بحجره ایشان در آمدم همانا که وقت حضرت ایشان
مقتضی آن بود چون این معنی دریافتم اندوهی عظیم مستولی شد و ثقل قوی
در جمیع اعضا ظاهر گشت چنانچه طاقت نشستن نماند بر خاستم و بیرون
آمدم این حالت منقلب بمرض گشت و بصعوبت انجامید چنانچه
اطبا مایوس گشتند در روز هفتم قلق و اضطراب عظیم دست داد
و حال متبدل گشت چنانچه جزم شد بر رفتن آرزوی مبارک دیدار
حضرت ایشان کردم حضرت ایشان ببالین فقیر آمدند در حال که
هیچ عضو مجال حرکت نبود در نقولیش تمام عرض حال کردیم و استدعای

تلقین شغل نمودم تا آنچه اشارت فرمودند مشغول شدم و احضار صورت
مبارک ایشان هم بامر ایشان کردم و حضرت ایشان نیز متوجه گشتند
بعد از لحظه‌ای آن کیفیت روی در تنزل نهاد و بحالت خویش مبدل
گشت و لذت آن حالت بجمیع قوی و اعضا رسید چنانچه برخاستم و
بدو زانو نشستم چون حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان سر
مبارک برآوردند مرا نشسته دیدند فرمودند که تشویشی نخواهد بود
فاتحه خواندند و روان شدند و فقیر تا در حجره همراه ایشان رفتم
و آن عرق بصحت انجامید و بخیر گذشت و چون از این قصه چند سال
بگذشت یکی از اصحاب حضرت خواجه عبید الله قدس سره از
تفرقات آنحضرت حکایت میکرد فقیر این قصه را یادی میگفتم
همانا که وی رفته و حضرت ایشان گفته و استدعای تفصیل آن نموده
فرموده اند که چون صورت حال و غلبه مرض مرا شنیدم متالم
شدم مشغول گشتیم باری از وی برداریم دیدم که مرض از وی
برخاسته و بما متوجه گشته تضرع نمودیم که ما را تحمل این بار نیست از ما
نیز گذشت باید که در غلط نیفتی و ظن نبری که حضرت ایشان در حق
این حکایت نظر در خود داشتند ابیات ز آمیزش جان و تن توئی
مقصودم ۞ وز مردن و زیستن توئی مقصودم ۞ تو دیر بزی که
من برفتم ز میان ۞ گر من گویم ز من توئی مقصودم ۞ گاهی که بقصد
سیاحت خود نظرم ۞ تا ظن نبری که من ز خود بهره ورم ۞ در
طلعت خود جمال حق می نگرم ۞ و ز نسخهٔ حق کمال خود می شمرم ۞
یکی از خواجه زادگان گیلان را مرض عظیم واقع شده بوده است و دوا

دوای مرض

دران مرض یاس تمام پیدا شده شبی حضرت ایشانرا علیه الرحمة و
الرضوان در واقعه دیده که آن مرض را از وی برگرفته اند چون از
خواب سر برآورده صحیح و سالم بوده این واقعه را بعرض ایشان رسانیده
از ایشان التماس تلقین طریقه کرده حضرت ایشان در طریق خواجگان
قدس سرهم رساله نوشته بجانب وی فرستاده اند و از حضرت ایشان
درین باب و امثال این واقعات از مردم حکایات منقولست خدمت
مولانا علاء الدین رحمة الله تعالی که از اصحاب حضرت مخدوم قدس سره
بوده اند از حضرت ایشان مجاز شده اند به تلقین این طریق در باب
تصرفات و اشراقات ایشان بر خاطرها حکایات نقل میکرده اند قطعه
آنانکه ره عشق بمردی سپرند ۞ هر یک بشکافی دی سپهر دیگر اند ۞ آنها که
بچشم لطف و رحمت نگرند ۞ بیماری صد ساله بیکدم ببرند ۞ یکی
از فرزندان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مدتی در جوار ایشان
ساکن بوده و ایشانرا بوی صورت التفات معنوی بوده روزی
میگفت که درین چند شب حضرت ایشان بمنزل ما تشریف آورده بودند
نماز خفتن گذارده ایم و با ایشان به صحبت نشسته ایم تا وقت صبح بطریق
سکوت آنشب بر من چون یک نفس گذشت میگفت ما را که طریق
خواجگان چنین است که تا بحال کسی التفات نکنند ویرا چیزی حاصل
نشود و هم میگفت که شبی براهی افتادم بشب تاریک و باران
تیز بود در حین اضطراب توجه بحضرت ایشان کردم راه روشن
شد و از تشویش ظلمت رستم این سخن پیش ایشان مذکور شد فرمودند
که شیخ صورت عقیده خود دیده است در بعض اوقات سلطان

دفعه یکی از ملازمان خود را مواخذه کرده بودند فرمودند وی درین واقعه تقصیر
بسیار نموده در زبان درخواست شفاعت میکرد و امداد همت میخواست
و از بینائی الم بخاطر ایشان مبارک راه می یافت فقیر گستاخی نموده گفتم که
فلان بزرگ در مثل این واقعه خاطر مبارک میگماشته اند و بند از کار در بسته میگشادند
فرمودند که شنیده که مخدومی مولانا قدس سره در حبس یکی از بادشاه زادگان
ما را طریق تعلیم کرده بودند و تعیین آن طریق امر فرموده بودند مشغول گشته روز سیوم
خلاص و نجات یافت درین واقعه لحظه توجه کردیم چنان معلوم شد که این
شخص کشته خواهد شد و فرمودند چون فقیر گوشش از ادائی این سخن پر
متالم میشوم چون میخواهم که خاطر را استخلاص وی بگمارم و سر وحدت
مستور شده و بیضه توحید غالب گشته آن الم مرتفع میگردد و دیگر
الم کاری نمیتوان کرد اما بالاخره آن شخص از بند رهائی یافت و فرمودند
که آن بزرگ آن نوع تصرفات میکرده اند ترک بوده اند و در طبیعت
ترکان استیلا غالب است و از سنجیدن آن بزرگ در مهمات حکایتی
فرمودند فقیر را دغدغه شغل بدین طریق دست داده و بملازمت
حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان آمده و استدعای تعلیم
کرده حضرت ایشان او را تلقین ذکر لا اله الا الله محمد الرسول
الله کرده اند و مشروط بحفظ صورت مبارک خود ساخته آن شخص
در همان صحبت تقرر نموده ایشان مشغول گشته فی الحال در وی اثر
مشهود این طائفه بظهور آمده و خود را در فضای روشن دیده
و در آن لذت قوی و شوق عظیم دست داده و وقت نوم تبدل
الارض غیر الارض مشهود گشته این حالت بدیشان عرض کرده
فرمودند

فرمودند که این نسبت که از یاران دولت ترا خفا باید کرد و بعده بگذرد
شغل و کثرت عمل کیفیت بیخودی در وی تزاید میشده روزی این
شخص از بعضی اشتغال که سبب فتور این نسبت است میشده نزد ایشان
شکایت بکرده فرمودند که چاره نسبت آن نسبت با شغل از اشتغال
ظاهری جمع باید ساخت و صحبت کسی را که این نسبت قوی دارد یافتن
لازم و اثبات این ملک دیگری است که در این کس منعکس شده چنان
باید کرد که ملک این کس شود و این بدوام صحبت میسر گردد ق
قومی که با حق است خلیفه صحبت شان :: تا سر داری سر مکش از خدمت
شان :: آن را که چشید زهر آفات زشتیها :: خاصیت تریاق دهد
بدر زود بر
صحبت شان :: فرمودند که اشتغال باری بحسب ظاهر ضرورت
تا آنکس از سایر خلق ممتاز نشود تن نه میند بگردد و نشنیده که شخصی
نزد بزرگی رفت و التماس تعلیم طریق کرد فرمود که هیچ پیشه داری گفت
نه فرمود که برو دنیاه روزی بیاموز که منع در نشان این طایفه بی صورت
شغل نمیباشد فرمودند که حصول این حالت و تحقیق این نسبت
آسانست زیرا که از مقوله ادراکات انفعال است حقیقت کار اعراض
از ماسوی است و اقبال بحضرت حق سبحانه و این در یک آن ممکن است
آدمی بمنزله مرآتی است که روی بجای دیگر دارد دیرای باید کرد تا
که رویش بجانب حق افتد عزیزی در صحبت یکی از مشایخ ضعیفه زده بود
نشاند و چون برخاست اکابری که حضرت ایشان را قدس سره اتفاق
ملاقات صحبت دست داده بود و ایشان را معتقد بودند از آن جمله
حضرت اولیای خواجه محمد پارسا قدس سره فرمودند که حضرت خواجه

متوجه کعبه بودند چون بحجر رسیدند من قریب پنجاه و پنج سال بودم
پدر مرا برداشتند و پیش محفه ایشان بردند التفات فرمودند کوزه نبات
کرمانی بمن دادند هنوز لذت آن التفات از خود باز می یابم و اعتقاد
و اخلاص با این خانواده از برکه نظر و التفات ایشان میدانم دیگر
مولانا فخر الدین لورستانی رحمه الله میفرمودند که بجنازه ایشان می آمدند و من
خورد سال می بودم و بر هوا راست می کشیدند مثل عمر و علی از من می
پرسیدند میگفتم متعجب میشدند دیگر خواجه برهان الدین ابو نصر پارسا
نور الله مرقده که اتفاق صحبت ایشان بسیار افتاده و ایشان را بلطف
تحقیق و کرم وصف میفرمودند دیگر شیخ بهاء الملة والدین عمر قدس سره
میفرمودند که ایشان را استهلاک عظیم بود و بسیار بوجدی که در هوا تیز
سر می بگریستند چنانکه ملایکه که مخلوق از انفاس خلایق که مقر
ایشان هواست ملاحظه میکردند و شیخ فرمودند که آیت و یا ادم
اسکن انت و زوجک الجنة از متشابهات قرآن است دیگر خواجه
شمس الدین محمد کوسوی روح الله روحه و افاض علینا فتوحه میفرمودند
که ایشان را در وعظ حالتی پیدا میشد و معارف و حقایق بسیار
از ایشان ظاهر میگشت میفرمودند که مولانا شرف الدین علی ما را
ترغیب کردند بمجلس وعظ ایشان و حضرت خواجه پیش از در آمدن
حضرت ایشان بارها میفرمودند که سمعی مجلس ما خواهد آمد دیگر مولانا
جلال الدین بایزید پورانی نور الله مرقده دیگر مولانا شمس الدین
محمد اسد رحمة الله تعالی واسعة که صحبت با ایشان بسیار رسیده است
اند و هم دیگر قطب فلک الرشاد و الارشاد حضرت خواجه ناصر الدین

عبید الله

عبید الله قدس سره می‌فرمودند که حضرت خواجه خاطر باز و دلبری می‌کردند
و اگر چیزی بر خاطر ایشان گران می‌آمد بقوه قاهره رفع آن می‌کنند
و سخنان این طایفه با بن شریف که ایشان می‌فرمایند از کس شنیده‌ایم
میان حضرت خواجه و حضرت ایشان مصاحبت و مقاوله و مکاتبت
بسیار واقع شده و حضرت خواجه ایشان را تعظیم و تکریم بسیار می‌فرموده
اند و مکاتیب که بایشان نوشته اند اعزاز و اکرام تمام می‌فرموده اند
و خلق را بشرف صحبت ایشان دلالت می‌فرموده اند و چون نسبت توحید
و فنا بر حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان غالب بوده از صحبت هیچکس
چه صالح و طالح تشویش نمی‌نمودند شغل باطنی با خلطت ظاهری چنانچه ذات
این طایفه است که آنرا خلوت در انجمن میگویند جمع ساخته بودند هر چند
این طایفه را اصل طبیعت به تنهایی و از خلق رمیدگی مایل‌تر است چه تنهایی
و از خلق بیگانگی شبیه از سر وحدت و یگانگی و صوری حقیقت توحید است
با وجود آنکه در اصل کامل را ملاحظه کثرت از مشاهده وحدت مانع نیاید
می‌فرمودند که اگر نه آن بودی که این کس از قطع اختلاط خلق تن نه
مستند شدی و از عموم ناس و سایر مردم ممتاز گشتی هرگز با هیچکس
آشنایی نمیکردیم اکنون می‌باید که بر طریق عامه خلایق و عموم ناس
باشد تا از گفتگوی عام و خاص برید سلاطین و امرا و وزرا و ارکان
دولت و مشایخ و موالی و سایر خواص و عوام جمیع اقالیم پیوسته شرف
صحبت ایشان در دل داشتند دولت ملازمت ایشان را از شرف
و سعادات می‌دانستند سلاطین … خراسان و بزرگان وی
که ایشان را این دولت دست می‌داد و بمواره چهره صدق

و اخلاص بر آستان رفعت اختصاص حضرت ایشان می سودند و
بدولت خاکبوسی آن آستانه سرفراز میگشتند و آن را سرمایه سعادت
جاودانی و دولت دو جهانی میدانستند سلاطین و بزرگان دیگر که از
هر صوب چون ترکستان و هندوستان و ماوراءالنهر و روم و عراق
و غیر آن که از دولت مهجور و ازین سعادت محروم بودند دایم الاوقات
بوسیله نامه یا ارسال هدیه و تحفه خود را بر خاطر خطیر و ضمیر منیر حضرت
ایشان میگذرانیدند و طریق صدق و اخلاص بجای آورده قاعده
اعتقاد و اختصاص بر جای داشته از حضرت ایشان امر مهمات و التماس
نوازش مینموده اند و امثال آن را از امتنان سعادت دینی و دنیوی
میشناختند و این نوع تعظیم و توقیر که از پادشاهان زمان
نسبت بحضرت ایشان واقع میگشت بهیچکس از سلاطین و حکام
روزگار نسبت هیچ یک از مشایخ کبار واقع نشده است بعضی از افاضل
عصر که از تلامذه حضرت ایشان بوده است در علوم رسمی بعضی از آن
مکاتیب را که سلاطین و بزرگان بایشان نوشته اند جمع کرده
و ترتیب داده رساله ساخته اند و حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
از مصنفات خود مناسب هر کس چیزی بر جانب میفرستادند و هر کس را
بقدر حال باکرام نامه و اعزاز رقعه سرفراز میگردانیدند میفرمودند که
بر این نامه یادی نگذشتیم آنچه نوشته شد جواب نامه است که عزیزی
التفات نموده هر کس را از وضیع و شریف در هر جانب که با سلاطین
و حکام مهمی واقع میشد چون رقعه شریف حضرت ایشان را بآن
شخص میرسانیدند بتقدیم عزت بر خاسته و بلب ادب بوسیده
بر دل

بر دیده مالیده و بر سر نهاده آنرا زیب تاج شرف و تفاخر ساختند
و منشور اقبال دنیا و آخرت ساختند و همت تمام متوجه ادای آن
مهام میگشتند و بالجمله خلق را قبله حاجات و کافی مهمات بودند در
جمیع اطراف و اکناف عالم و در جمیع طوائف و امم نام حضرت ایشان می بود
و ذکر احوال ایشان میگذشت خواه از جمیع فرق و اقوام از خواص و
عوام ارادتمندان حضرت ایشان بر بودند دل از حرمان دیدار
مبارک ایشان محزون هر کس را از هر طرف بهر وجه که این سعادت
میسر میشد و امکان وصول باین دولت می یافت قدم از دیده
ساخته خود را بشرف آستان رفیع ایشان میرسانید و
چهره عجز و انکسار بر خاک میسودند هر ثمره از شجرات فضایل و کمالات
حضرت ایشان سر زدی و غنچه که گلشن حقایق و معارف ایشان
شگفتی فوایح و روایح آن اطراف و اکناف عالم را معطر میساخت هر نکته
که از کلک درر نثار ایشان لایح گشتی و هر دقیقه که از خزانه حقیقت نگار
ایشان صادر گشتی بر صفحه روزگار ملک و تذکره می مانده اهل روزگار
بنفایس نقد ایشان بشغل بسیار می نمودند خلق اطراف عالم را با اهل خراسان
در جنبه قرب بجوار ایشان غبطه تمام بود و سلاطین زمان که طریق
ملازمت و اسلوب خدمت بجای آوردند و بشرف صحبت مشرف
میگشتند حضرت ایشان متصدی جذب خاطر ایشان نمیشدند
و خود را بایشان نمی نمودند و زین جهت بالکلیه خالی بودند اما
این طایفه را بی اختیار کشش دل و جذب خاطر بحضرت ایشان بسیار
می بود و زبان نصیحت بر این طایفه نمیگشادند و سعی مینمودند که گردی

دانا گردانیده اند کسیکه از صحبت فقیر متاثر نمیشود از سخن وی نیز متاثر نمیشود
روزی در مجلس شریف حضرت ایشان میگذشت که یکی از سلاطین
ملازمت یکی از درویشان زمان خود رفت و با وی گفت که هر
آرزوی که در دل داری بگو آن درویش گفته است که آرزوی ندارم
آن سلطان باز گفت بگو درویش گفت که آرزو دارم که بر من نیای
حضرت ایشان علیه الرحمه والرضوان فرمودند اگر آن درویش بر خود
را از خود دور میکرد هرگز آن نمیگفت حضرت ایشان تصنیف کتابها
و ترتیب رساله که شغل فقیر میشوند باندک فرصتی باتمام میرسانیدند
این است تفصیل مصنفات حضرت ایشان قدس سره

١ تفسیر تا آیه و ایای فارهبون ٢ شواهد النبوت ٣ نفحات الانس
٤ نقد النصوص ٥ رساله طریق خواجگان ٦ اشعة اللمعات ٧ شرح فصوص الحکم
٨ لوامع ٩ شرح بعضی ابیات تائیه فارضیه ١٠ شرح رباعیات ١١ لوایح
١٢ شرح بیتین مثنوی مولوی ١٣ شرح بیت خسرو دهلوی ١٤ شرح حدیث
١٥ ابی رزین عقیلی ١٦ سخنان خواجه پارسا ١٧ ترجمه اربعین حدیث
١٨ رساله تحقیق مذهب صوفیه و متکلم و حکیم ١٩ رساله فی الوجود ٢٠ رساله
جواب و سوال هندوستان ٢١ مناقب حضرت مولوی ٢٢ رساله
لا اله الا الله ٢٣ رساله مناسک حج ٢٤ هفت اورنگ مشتمل بر هفت کتاب
٢٥ اول سلسلة الذهب ٢٦ ثانی سلامان و ابسال ٢٧ ثالث تحفة الاحرار
٢٨ رابع سبحة الابرار ٢٩ خامس یوسف و زلیخا ٣٠ سادس لیلی و مجنون
٣١ سابع خردنامه اسکندری ٣٢ دیوان اول ٣٣ دیوان ثانی ٣٤ دیوان
ثالث ٣٥ بهارستان ٣٦ رساله کبیر در معما ٣٧ رساله متوسط ٣٨ رساله صغیر

الباد

بیان ولادت

۳۹ رساله منظومه اصغر ۴۰ رساله عروض ۴۱ رساله قافیه ۴۲ رساله موسیقی
۴۳ رساله منشآت ۴۴ فواید ضیائیه فی شرح الکافیة ۴۵ شرح بعض مفتاح الغیب
که بیاض نرفته ۴۶ حرف فارسی منظوم و منثور. ولادت حضرت ایشان
در خرجرد جام بوده است وقت العشاء الثالث والعشرین من شعبان المعظم
سنه سبع عشر و ثمانمائه و لقب اصل ایشان عماد الدین است و لقب
مشهور نور الدین و اسم مبارک عبد الرحمان در بیان تخلص خود فرموده اند
قطعه مولدم جام و رشحهٔ قلمم. جرعهٔ جام شیخ الاسلامیست. لاجرم
در جریدهٔ اشعار. بدو معنی تخلصم جامیست. والد حضرت ایشان احمد
بن محمد دشتی است از دشت اصفهان که محله ایست از وی و خدمت مولانا
محمد یکی از فرزندان امام محمد شیبانی را رحمة الله علیه در عقد نکاح در آورده
بودند و مولانا احمد که والد بزرگوار ایشانست از وی است و مدت حیات حضرت
ایشان هشتاد و یکعدد که حروف کاس است رسیده بود که ساقی دور
در هژدهم محرم الحرام سنه ثمان و تسعین و ثمانمائه از خمخانهٔ وحدت
ذو الجلال جام زلال بقا حضرت بر کف گرفت و همه شربت
سرای عشق و محبت را مژده رسیدن ری از تنگنای غربت کرامت
گروشها باز اوج احدی را رسته تعلق صیدی بالغ بود و چون صفیر یا
ایتها النفس المطمئنة ارجعی شنیدند شنیده گسسته گشت اصلع بازگشت
از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در سال آخر آثار اطلاع بر
ظهور روائح انقطاع ظاهر شد و سخنان منبی از زمان هجر سر بر میزد
و توطن نفوس بمقام رفت مقرر مودند و این دو بیت بیکرار بر زبان
مبارک ایشان میگذشت بیت در بغا که بی ما بسی روزگار.

بردمد گل و بشگفد نوبهار ٭ پس تیر و دی ماه و اردی بهشت ٭ بباید که ما خاک
باشیم و خشت ٭ چند روز پیش از ظهور مرض از مسکن مالوف به بعضی نواحی
آن شهر عزیمت سیر کرده بودند و در قریه که تعلق بحضرت ایشان میداشت فرصتی
بر خلاف عادت توقف فرمودند و چون توقف حضرت ایشان التماس
مراجعت نمودند ایشان فرمودند که دل از یکدگر می باید کند و با یکی از فقرا
خطاب کردند پیش از عروض مرض پس سه روز که گواه باشی که ما را به هیچکس
بهیچ وجه دل بستگی نمانده است بعد از آنکه بمنزل تشریف معاودت فرمودند
مرض پیدا شد و در صباح جمعه که هشتم عروض مرض بود دهم محرم الحرام
حرکت نبض حضرت ایشان ساقط شد و جا بجا نگاه آثار ارتحال بدار القرار
ظاهر شد در اثنای این حال چشم مبارک ایشان بطاق خانه افتاد
فرمودند که منزل ما روشن شد میفرمودند پیش از فوت بدو سال که
خود را در حالت نزع دیدم و در آن حال مجلسی بود عظیم و شایبه کدورتی
در هوای خود مشاهده کردیم بتلاوت آیة الکرسی مشغول گشتیم از نور آن
است این آیة کدورت محو شد فقیر را درین زمان آن سخن بیاد آمد
و در خاطر گذشت که ما را نیز حیثیت آیة الکرسی ظاهر گشته است فی الحال
بتلاوت آیة الکرسی مشغول گشتیم و بعضی از حاضران بقرائت سوره
یس مشغول گشتند چون لحظه بر آمد ناگاه حضرت ایشان فرمودند
که همچنین بر وجهی که گویا کسی ایشان را از چیزی خبر داد این لفظ فرمودند
فی الحال احرام نماز بستند و دستهای مبارک بر سینه نهاده ابتدا بدعای
وجهت وجهی نمودند بر سبیل جهر چنانچه طریق ایشان بود دو رکعت
نماز گذاردند در رکعت اول فاتحه و قل یا ایها الکافرون خواندند

ودر دوم

و در رکعت دویم فاتحه و قل هو الله احد چون سلام دادند باز مشغول
شدند و دو رکعت دیگر گذاردند دعا قنوت درین دو رکعت شکسته
میشد بعد ده سه نوبت فرمودند اللهم اغفر لی ذنوبی و دعای دیگر نیز خواندند
بعد ازان بذکر مشغول شدند و درین اثنا دست این فقیر را و انگشت
مسبحه را مسواک ساختند چنانکه مسواک مستحب است در حال نزع و بحکم
کما تعیشون تموتون نسبت ایشان را بطریق زمان صحت بازمی یافت
بی تفاوتی و هیچ نوعی اضطرابی ایشان را نیافت بی تفاوت
میان اینحال و حال صحت مضمون المومنون لا یموتون بل ینقلون من دار الی
دار در حق ایشان مشاهده می افتاد روزی میفرمودند که اگر کسی را
در حالت نزع مرض متوجه دماغ باشد غالب آنست که چون نسبت و
حال ملکه وی شده باشد و در ذات وی گشته بعروض این عوارض
زایل نشود و متغیر نگردد و بعد از مفارقت روح از بدن حکم وی ظاهر
شود چه تغیر و تشویش عارض مزاج و دماغ است نه عارض حقیقت
شخص تحصیل این ملکه درچنین روزی نفع رساند و چون یا یکماه ز جمعه
دادند حضرت ایشان علیه الرحمه والرضوان از مقام فنا بدار البقا
رحلت فرمودند هر ذره از ذرات کون از سمک تا سماک بزبان مقال
دل ان حال بمضمون این ابیات گشوده اند **غزل** دردا که پاکباز جهان

از جهان برفت • پاک آنچنان که آمده بود آنچنان برفت •
جانش که رشتها ز معارف نگار بود • آواز طبل فنا شنود و روان برفت
• غم شد محیط مرکز عالم ز هر طرف • کان مرکز محیط کرم از میان برفت
دلها بر غم آنکه امین زمان نماند • جانها ز تن روان که امان زمان برفت

برفت ⁂ گفتم برم بشرح غمش زندگی بسر ⁂ غم روز کرد فوت و نطق از
زبان برفت ⁂ صباح شنبه خلق از هر طرف از شهر و ولایت متوجه آن
منزل شدند و سلطان وقت و افتخار ارباب تاج و تخت شاه روشن
دل صافی ضمیر که از مقام فقر قدم همت بر سریر سلطنت نهاد و در مسند شاهی
داد عدل و مرحمت بداد و چشم اعتبار بر منصب تاج و تخت نکند و
مدحت وی از ما فقرا نیاید حضرت ایشان در جمیع اشعار چه قصیده
چه غزل چه معما و رباعی و قطعه و مثنوی از مخلص محبت و خلوص عقیدت
طریق مدح و ثنای وی سپرده اند و دعای بقای دولت وی کرده اند از
فقرا نیز دعاگوی نباید اعنی قطب فلک المرحمة والاحسان و مرکز دایرة
الدین والامان ابو الغازی سلطان حسین بهادر خان ادام الله ظل
رافته علی العالمین و اطال مدی حیاته الی نهایة سلسلة الجمعة الی یوم
الدین دران روز جهان سوز و ساعت جان گداز قدم اهتمام از مقام
صدق و ارادت نه از طریق رسم و عادت با وجود مرض و ضعف
بغایت بر داشته بمقام منزل حضرت ایشان شتافت و با دل بریان
و چشم گریان شاهزادگان عالی مقدار و امرا و وزرای نامدار
و بزرگان روزگار و صغار و کبار دران تیره روز محنت اندوز جنازه
حضرت ایشان را بدوش ادب گرفتند و چون بدشت عیدگاه رسید
خلق از هر طرف هجوم کردند که خود را بجنازه حضرت ایشان رسانند
اما از غایت کثرت و شدت ازدحام گنجایش این معنی نبود و غوغای
عظیم و شورش قوی برخاست بعضی از اکابر و عظام سوار شدند و
چوبها کشیدند بصعوبت هر چه تمامتر جنازه حضرت ایشان را بمحل نماز

رسانیدند

رسانیدند چون نماز گذاردند این زا الجوار حضرت مخدوم قدس سره اوردند
زمین صدف وار لب گشاد و آن دُر گرانمایه را در سینه جای داد حضرت
پادشاه را بسبب درد یا آرزوی شرف پایه جنازه حضرت ایشان
در دل ماند و این بر زبان می آوردند و تحسر و تاسف می بردند

اعصر مرثیه و تاریخ گفتن آغاز کردند حضرت امیر کبیر عالم فقید را رقیع مرثیه
آن روشن ضمیر معارف پذیر که بر خاطر خطیر در ضمیر منیر حضرت ایشان
علیه الرحمة والرضوان بدین عنوان شرف ظهور یافته است که محب
و معتقد درویشان ملک محبوب و معتقد ایشان آن نافه بردی دل
او زود به ور راز خود اجه جای وی ور بر نظام الملة والدین
علیشیر الذی هو مستغنی باسمه العالی عن المبالغة فی الالقاب ضیعرض
بالاشتغال بالدعاء عن المنزاولة الاطناب وفقه الله لما یحبه و یرضاه
و جعل اخراه خیرا من اولاه ان مراثی و تواریخ را اصغا نمودند
و هر یک را بشرف التفات و انعام و اکرام مشرف ساختند خود نیز
مرثیه فرمودند و در سیوم وفات حضرت ایشان صلای عام در دادند
و خلق را بعیدگاه دعوت کردند حضرت پادشاه و جمیع اکابر
و اعیان و مشایخ و موالی حاضر گشتند و دران روز مرثیه که حضرت
امیر فرموده بودند و اعظ بر منبر خواند و چون چهل روز گذشت
حضرت پادشاه بر همین منوال صلای عام در دادند و خلق را
بعیدگاه خواندند و کثرت و ازدحام تمام شد و بعد ازان حضرة
امیر عمارت عالی بر سر قبر حضرت ایشان بنیاد نهادند و جمعی
حفاظ تعیین فرمودند وفقه الله لمزید الاکرام و زید عاليه نختم الکلام

و علی نبینا و آله افضل الصلوة والسلام تمام شد این تکمله

نفحات الانس بعون الله و توفیقه فقط

تمام شد

33

MS - 652

652

652